

VOR SLÆGTS HISTORIE OG ERINDRINGER

Af
JOH. P. PEDERSEN

Udgivet ved Forretningsjubilæum den 2. November 1957

Vor Slægts Historie og Erindringer

Af

Joh. P. Pedersen

Udgivet ved Forretningsjubilæum
den 2. November 1957

Naar jeg er gaaet i Gang med at skrive følgende, er det paa Opfordring af vore Børn, som vilde have mig til at skrive, hvad jeg har oplevet i de 75 Aar, jeg har levet, og det har jeg gjort i korte Træk. Jeg har begyndt med at finde ud af, hvor vor Slægt egentlig stammer fra. Jeg har altid vidst, at jeg nedstammer fra de indvandrede Tyskere paa min Fars Side, men da jeg begyndte at undersøge dette, viste det sig, at jeg ogsaa nedstammer fra disse paa min Moders Side. Man maa da spørge, hvorfor kom disse Tyskere her til Danmark, ja, de kom for at opdyrke Alheden, for det hørte vi i Skolen, men det har de da ikke fundet paa af sig selv. Der maa da være foregaaet noget forud, noget med Agitation, ja, det er der, men jeg vil nu begynde med at fortælle om.

ALHEDENS OPDYRKNING

Der er noget tomt, tungsindigt og mørkt over Hedeegnene, naar de henligger i deres Naturtilstand, det er ligesom et stort Lynghav, hvorhen man vender sit Blik, og netop saaledes henlaa Alheden gennem Aarhundreder med sine Mosedrag. Men Mosedragene er netop et Vidnesbyrd om, at disse Egne engang har været dækket af Skove, hvilket ogsaa synes at fremgaa af Navne som Majlund og Bøgelund, skønt det vel væsentlig har været Egeskov, der Tid efter anden forsvandt, og saaledes blev disse Egne mere og mere øde og forladte og kom til at ligge hen som de store Lyngsletter kendt under Navnet Alheden, d.v.s. Altsammen Hede, kun Hede, et uoverskueligt Lynghav, hvor Vinden ret kunde øve sin ubrudte Kraft, hvor Hjejlen nysgerrigt strækker Halsen op over Lyngen, og kun en Flok Lærker nu og da fylder Luften med deres Glædeskrig over den uforstyrrede Ro.

Saaledes henlaa Alheden i Tiden indtil 1760. Der var vel til

forskellige Tider talt om at forsøge paa at opdyrke Jyllands Heder, og der var skrevet derom, idet der var udstedt kongelige Anordninger af 16. Maj 1623 og 30. November 1751, ligesom det i Forordningen af 8. August 1757 hedder, at det med Hedens Bebyggelse ikke haver haft den Fremgang, som havde været at ønske. Der var nemlig Aaret forud i København blevet dannet et patriotisk Selskab paa 120 Medlemmer, som tænker paa at faa Jyllands Heder opdyrket, og der blev udsendt flere Deputerede for at tage Heden i øjesyn, men det hele blev dog til intet. Skulde der derfor gøres Forsøg paa Hedens Opdyrkning, maatte det blive Regeringens Sag, og saadan blev det ogsaa. Der blev nu af Kongen udnævnt to Kommissærer, nemlig Konferensraad Trappaud og Hans Steinfeldt, og den 10. Juli 1759 mødte disse i Karup for at gøre Forberedelser til at bestemme Grænserne for den kongelige Del af Heden og de omboende Lodsejeres Ejendomsdistrikter. Dette var ikke nogen let Sag, da disse Lodsejere stod uvillige overfor Sagens Gennemførelse og derfor straks fra Begyndelsen søgte at lægge alle mulige Hindringer i Vejen. Kancelliraad Steensen, Aunsbjerg, mødte som Ejer af Karup, Aaestrup m. m. og erklærede, at han intet vidste eller besad, der kunde tjene til Oplysning med Hensyn til Grænserne mellem hans Gods og Heden, men han haabede ogsaa i Fremtiden at Beholde Hedens Drift og Brug, ligesom det havde været Tilfældet i umindelige Tider, og Ejeren af Kjærsholms Gods, Friedenreich, paastod det samme angaaende Fædrift, Lyngslet og Tørveskær. Men Ejeren af Herregaarden Hald, Landsdommer Schinkel, syndes at have været endnu mindre tilfreds med den paatænkte Kolonisation, thi han erklærede, at han ikke blot ikke kunde give nogen Oplysning om Grænserne mellem hans Gods og Heden, men han frygtede for, at alt for mange Byer og Steder, der er i en slet Tilstand efter Tidernes og fornemmelig efter Egnens ringe Beskaffenhed, skulde aldeles ruineres for at indrette noget nyt, der var for mindre Nytte og Betydning. Der var saaledes ikke noget at stille op med disse Lodsejere, og Kommissionen valgte derfor fornuftige Udvej, at de overlod Lodsejerne selv at bevise deres Ejendomsret paa lovlig Maade, hvilket jo ikke var noget let Sag, eftersom de i forvejen havde erklæret, at de intet vidste eller besad, der kunde tjene til Oplysning med Hensyn til Grænserne, og de var nu fanget i det Net, de selv havde spundet. Kommissionen befalede derfor

Ingeniør, Løjtnant Hartmann straks den følgende Dag, den 11. Juli 1759, at begynde Opmaalingsforretningen. Den største Vanskelighed, at bestemme Omraadet, var man kommet forholdsvis let over, men nu stod man overfor det ulige værre at faa samlet Kolonister. Der blev fra Regeringens Side arbejdet ihærdigt i saa Henseende, men da det efter forgæves Opfordring ikke var muligt at formaa nogen af Landets Børn til at bosætte sig paa Alheden og forsøge at opdyrke den, blev det besluttet, at man skulle forsøge at indkalde tyske Kolonister. Det vilde jo nu have været naturligt og rimeligt, om man havde forsøgt at faa nogle brandenborgske Hedeboender, om hvem man turde vente, at de maatte have Forstaaelse af og Kendskab til Hedens Behandling, men i Stedet fik man Folk fra Rhineggen og Maineggen. Ja, hvor var det et Misgreb, at man til at opbygge Alhedens Lyngsletter valgte Bønder fra Tysklands bedste Klima, hvor selv Olietræer taaler den frie Luft, hvor Vinrankens Druer Modnes, ja hvor endog Majs er en almindelig Markfrugt. Men et endnu større Misgreb var det, at man i disse Kolonisager antog som Kommissær og Mellemand den i Frankfurt am Main boende Legationsraad Moritz, der drev det hele som Hvervning, idet det kun var ham om at gøre at skrabe en hel Flok Mennesker sammen, for at han af den danske Regering kunne faa den for hver Person bevilgede Betaling. Og selv om der blandt de saaledes hvervede Kolonister var en betydelig Del fattige og brave Bønderfamilier, saa var der desværre ogsaa mange Skorstensfejere og Skærslippere, Dessertører af alle Nationaliteter, som det siden kostede Besvær at komme af med igen.

Vil man nu spørge om Grunden til, at disse Mennesker forlod deres skønne Hjemegn ved Rhinen og Mainfloden, saa var denne vel ikke blot Legationsraad Moritz' lokkende Billeder af det nordiske Paradis, men den maa sikkert ogsaa søges i Tidsonstændighederne, idet Krigen, der kun blev afbrudt med korte Mellemlum, her ligesom havde valgt sin Valplads, og det gik stadig ud over Bønderne. Det havde været saaledes, som en af Kolonisterne sagde, at havde de haft Fred og Ro i to Aar, saa kunde de sædvanligvis regne med, at Fjenden vilde tage den tredie Høst. Og herudfra kan vi forstaa, at paa den Maade maatte selv det skønneste Opholdssted vække Længsel efter en fredelig Arne. Under saadanne Omstændigheder blev Moritz' Lokkemad ikke udhængt forgæves, og saaledes lykkedes det denne Hverver for den danske

Regering at faa sammenskrabet 965 Personer, der var fordelt paa 265 Familier. Alene Rejsen herop var besværlig, de vandrede mod Nord, idet de dels drog til Lands over Hamborg, og dels gik de over østersøen med danske Skibe til Fredericia.

Men vi forlader dem nu et Øjeblik for at gaa ud til Alheden for at se, hvad der er gjort for at modtage dem, og til vor Forbavelse opdager vi, at der ikke engang er sørget for, at de kunne faa Husly og komme under Tag ved deres Ankomst til Heden. Allerede i Oktober 1759 kom de første ni Familier, der var blevet indkvarteret dels i Viborg og dels i Fredericia. Kommissærerne Justitsraad Hoffmann tilligemed Kancelliraad Deichmann fra Fredericia og Amtsfuldægtig Olufsen fra Viborg mødtes nu med disse først ankomne Kolonister for at tage dem med ud til Heden. Dog lod de først foretage en Undersøgelse af, hvad det var for Folk, som de havde med at gøre, og afhørte dem derfor een for een.

Vi vil nu se lidt paa nogle af disse afgivne Beretninger. Peter Kail, 32 Aar, luthersk, men Konen reformert, ingen Børn, har tilsat alt, har tjent hos en Bonde, men er ellers Linnedvæver. Georg Reiter er 32 Aar og reformert, men Konen er luthersk, 30 Aar og fra Urloen ved Heidelberg, de har ingen Børn, men heller intet til bedste, har tjent hos en Bonde, men aldrig været paa Heden. Johannes Zimmermann, en fornuftig Mand, der godt kan gøre rede for alt. Han er 30 Aar gammel, fra Ebelheim og reformert og Konen luthersk. Hjemme ejer han endnu 11 Morgan god Jord foruden 100 Rigsdaler, han har været kurphalzisk Grenader og siden Bonde, han paastaar, at Kolonisterne endelig maa have en Hjulmand og en Smed fra deres Hjemegn, for at de kan faa alt indrettet ligesom hos dem selv. Johannes Weekesser fra Egnen ved Heidelberg er 25 Aar og reformert, Konen luthersk, har tjent som Karl hos en Bonde og forstaar Avlsbrug, Vin- og Biavl, men intet af Hedyrkning. Johan Peter Betzer, 27 Aar, baade han og Konen er lutherske fra Egnen ved Heidelberg og gift før Afrejsen fra Hjemmet, har tjent hos en Bonde, men forstaar intet af Hede væsen, og der tilføjes for hans Vedkommende: han ser ellers ud til at være et skikkeligt Menneske. Jacob Wirwel fra Egnen ved Heidelberg er reformert, men Konen luthersk, har tjent som Bondekarl, men har aldrig været i en Hedeegn.

Tager man nu i Betragtning, at disse Folk var blevet indkaldte for at opdyrke Hederne, saa vil man ud fra Resultatet af oven-

nævnte Afhøring uvilkaarligt komme til den Slutning, at man ikke kunde vente sig alting af dem. I Kommissionens Beretning hedder det videre: Den 25. Oktober, altsaa næste Dag, om Morgenen tidlig tog vi til Knudstrup med otte af de nævnte Kolonister, thi den niende var blevet syg og maatte rejse tilbage til Viborg, og vi undersøgte nu Heden fra Arringvad over Hauerdalene til Benslehøj og derfra over Grønhøj til Seibæk. Da imidlertid hverken Silkeborg eller Ribe Amtmænd var mødt, maatte vi lade os nøje med at vise disse fremmede Mænd, hvad vi vidste, at der i hine Amter var Kongens. Vi forlangte dernæst Kolonisternes Erklæring om, hvorledes de befandt disse Steder, og hvor de helst vilde bo, og om de mente, at de kunde opbygge den Hede, som blev anvist dem. Herpaa svarede de: de turde ikke etablere sig andre Steder end fra den Del af Arringvad og indtil Benslehøj og den Strækning kaldet Hauredalen lige ned til Lundvad, om derfra maatte udlægges og afmaales saa meget, som de kunde dyrke og have til deres Kreaturer. De haaber der at kunne dyrke Jorden med Fordel og kunne tilsaa den med Boghvede og Rug, ja endog Byg og flere Slags Sæd, som de først efterhaanden og i det smaa agtede at forsøge. De haabede, at det meget let kunde komme i Skub, naar de maatte betjene sig af de hos dem brugelige Redskaber, thi de mente, at Bønderne her til Lands fordærvede Jorden ved, at den blev opskaaret og flaaet (skære Hedetørv). De vilde helst bo i den saakaldte Hauredal og have Husene bygget paa phalzisk Maade i een Gade, desuden vilde de have Ager om Ager, saa hver fik noget af den gode og af den slette Jord, ligesom ogsaa noget i Dalen. Forøvrigt ejede de intet til at paabegynde dette med, men Legationsraad Moritz i Frankfurt havde i sine udstedte trykte Indbydelsesplaner lovet dem fri Bolig, Besætning og Redskaber, og derfor var de kommet. Da de dernæst blev spurgt angaaende Bygning og Besætning, erklærede de fremdeles, at de maatte have følgende: i det mindste 8 Fag Huse for hver Familie til Beboelse og Stald samt tilsvarende Lade. Desuden Loft, Vinduer og Døre, en Seng, to Dynner og to Puder, en Messingkedel og nogle Penge til smaat Husgeraad. Af Besætning forlangte de en Ko og to stærke Stude til Ploven, 10 Faar samt Sædekorn til hver Familie. Endvidere ønskede de af Redskaber en Plov efter deres Maade, 1 Vogn, 2 Spande, 2 brede Jernhakker, 2 Møggafler og 1 Økse til hver Familie samt 4 Trillebøre til Fællesskab.

Paa Spørgsmaal, om de selv kunde bage og brygge, svarede de, at de vel forstod at bage, men ikke at brygge, men de mente at kunne lære dette uden Vanskelighed.

Efter at Hederne saaledes var blevet besigtigede, og der var blevet forhandlet om Anlæggelse af en Koloni, men ingen Foranstaltninger truffet til Befordring, fik hver af Tyskerne 2 Rigsdaler - 4 Kroner - til Rejsepenge, da de havde 5 Mil at gaa til Viborg.

Kommissærerne sendte nu ovenstaaende Indberetning til Rentekontoret, idet de tilføjede: disse Kolonister, der vel synes at være skikkelige Folk, er kommen fra Phalz, fra en god Egn, men have intet til bedste og vide lidet om Hedernes Dyrkning. Vi indstiller derfor til Kollegiets behagelige Resolution, hvorvidt samme maatte finde det godt med disse Folk at entrere, da det lovede Etablissement efter deres Foregivende vil koste meget, og vi dog ikke er I Stand til at forsikre, om de efter deres Udsigende kan opbygge Hederne, som de dog formener. Dette kunne vi imidlertid tilvisse melde, at de noget nær har udvalgt sig de bedste Stykker Land af Hederne, og dersom de kunne opbygge samme, som de formene, saa kunde ikke alene Bøndergaardene der vorde anlagte, men endogsaa det som mere er, de omliggende kunde formodentlig lære Agerdyrkning paa anden Maade end hidtil. Kommissionen tilføjede endelig endnu nogle Forslag angaaende Tyskernes Fordringer og lignende og ender med, at det maatte blive tilkendegivet Legationsraad Moritz i Frankfurt, at han ikke maatte sende flere Folk her- ind, som intet havde til bedste og som ikke forstod sig paa Hede- dyrkning.

En Maaned efter, den 27. November 1759, udkom saa en kongelig Resolution, der paabød, at de fra Tyskland hidkomne fremmede Bønderfolk skulde, for det første de udi Viborg værende 9 Familier, anvise fornøden Grund til ligesaa mange Bøndergaardes Indrettelse paa Steder udi Heden under Silkeborg Amt, som dertil af Justitsraad Hoffmann og Kancelliraad Deichmann er udset, nemlig en Dal ved Arringvad ved Benslehøj paa den ene Side og en Strækning, kaldet Hauredalen, ned til Lundevad. Tillige skal der gøres et Overslag over, hvad der udfordres til disse 9 Gaardes Indrettelse.

En kongelig Resolution af 13. Februar 1760 gaar endnu videre i sit Lydende, idet det her hedder: for de udi Fredericia og I

Viborg sig opholdende 37 Bønderfamilier (paa dette Tidspunkt er der altsaa ikke kommet flere) maa bygge udi Alheden samt Kjørsler med Materialier forrettes af Hs. Majestæts Bønder udi Skanderborg og Silkeborgs Distrikter.

Som vi allerede har omtalt, havde de omkring Alheden boende Herremænd desværre ikke synderlig Interesse for Koloniens Anlæggelse, da de helst vilde være dem foruden, og da der nu blev spurgt, om de vilde levere Materiale af Sten og Ler, kunde de jo ikke godt have den Skam at sige rent ud nej, hvad de sikkert helst vilde have gjort, hvorfor ogsaa Hr. Steensen til Aunsbjerg sagde, at han vilde være villig til alt, hvad han kunde, medens derimod Hr. Schinkel til Hald søgte Udflugter, og Hr. Friedenreich til Kjærsholm erklærede ligefrem, at han ikke troede, at han havde ret meget af disse Dele at undvære. Med billig Harm over et saadant lavt og egennyttigt Sindelag skrev derfor Amtmand Trap-paud under 24. Marts 1760 til Kollegiet og udbad sig, at det maatte blive tilladt Kommissionen at tage begge Dele, saavel Sten som Ler, hvor det uden Skade for Græsning og Agerland kunde tages, for at ikke Arbejdet paa Alheden skulde standses af Mangel paa slikt fornødent Materiale, og derefter tilføjer han: den som haver den største Overflødighed af Sten, der formodentlig i nogle Hundrede Aar har henligget uden Brug og ventelig lige saa længe herefter kan blive liggende, nu straks da dettes Brug behøves ved Lejlighed til samme at emplejere for sig selv uden at have enten Sand eller Sten til Deres Majestæts Tjeneste at overlade.

Disse Mænds Uvilje hidrørte vel ikke saa meget fra Tabet af den hidtil omtvistede Ret til Lyngslet, Tørveskær og Fædrift paa Alheden, men den kom snarere deraf, at de indsaa, at det nye Forehavende lidt efter lidt vilde tilintetgøre deres fortræffelige Urfuglejagt og berøve dem de herlige Dage, som de hvert Aar tilbragte paa Alheden i godt Vennelag, idet de i opslagne Telte nød Køkkenets og Kældrens Overflødheder.

Men hvad nu enten det ene eller det andet har været Tilfældet, saa maa de gode Herrer til Hald og Kjærsholm være blevet flove og lange i Ansigtet ved Kollegiets Skrivelse af 5. April 1760, hvori det hedder, at Hans Majestæt paa ingen Maade tvivler paa disse Herrers Villighed, da der jo ved Sjørup skal være en saa stor Mængde Sten, at Bønderne ikke kan pløje derfor, og at man paa ingen Maade vil tilføje dem nogen Skade eller Fornærmelse.

Da alt nu saaledes var ordnet med Hensyn til Boplads og Materiale til Opførelse af Boliger, fremkom dernæst det vanskelige Spørgsmaal om foreløbigt Opholdssted for Kolonisterne. Kommissionen havde haabet, at man kunde faa dem indkvarteret i de nærmeste Bondebyer paa billigste Maade og Vilkaar, men det var ikke muligt at formaa Bønderne til at modtage dem. Man havde saa ude paa Heden faaet rejst som et midlertidigt Opholdssted et stort Hus til 12 Familier, men Tyskerne vægrede sig ved at bo der, da enhver vilde blive ved sin tilkommende Mark, og der var ingen anden Udvej for Kommissionen end at oprejse Jordhytter af 6 Alens Længde og 4 Alens Bredde til hver enkelt Familie, indtil der kunde blive bygget ordentlige Gaarde.

Da denne Vanskelighed nu saaledes var overvundet, fremkom dernæst Spørgsmaalet om Kolonisternes Forplejning, indtil de kunde faa opdyrket saa meget af Heden som behøvedes for at brødføde dem, og det blev saa bestemt, at en Mandsperson maa nedlig skulde have 2 Skp. Rug, 2 Skp. Byg og Malt samt i Penge 4 Mark (2,64 Kr.). Kvinderne skulde have 1/3 mindre af Korn og Penge, et Barn over 4 Aar skulde have det halve af, hvad en Kvinde fik. Rugen skulde tages fra Randers Amtstue, og den anden Sæd skulde betales med Penge. For at de kunde faa fornødent Brød, skulde der saa snart som muligt bygges 3 Bageovne. Da de som allerede nævnt ikke forstod at brygge Øl, bad de, om en Mand blandt dem ved Navn Rene, der var deres Feltskærer, maatte tappe Øllet for dem, og at de hver Uge maatte faa Penge til at købe Øl og Sulevarer for.

Til at have Opsyn med det hele og forestaa den vordende Koloni skulde man nu ogsaa have en Slags Inspektør eller Forvalter, og som saadan blev antaget Hendes Majestæt Enkedronningens Lakaj Stivitz, der skulde modtage sin egen Instruktion, og i Overensstemmelse med denne skal han passe Kolonisternes Tarv, ligesom han ogsaa skal have Opsyn med Opførelse af Bygningerne, der skal opføres paa phalzisk Maade, saaledes som det var blevet lovet dem.

Imidlertid gik det stærkt mod Foraaret, og der begyndte at komme Uro over Kolonisterne, hvoraf den bedre Del ikke syntes om, at det trak længere ud, end de havde ventet, ligesom de ogsaa følte sig besværet af det kostbare Ophold i Byerne. Kommissærerne følte sig derfor tilskyndet til at tage fat paa det store Fore-

havende, og den 16. Maj 1760 mødtes de derfor i Knudstrup med 17 Kolonister fra Viborg. Aftenen forud var der imidlertid ogsaa kommet en betydelig Del fra Fredericia. De medførte Kone og Børn samt alle deres Ejendele, og nu opstod der nye uventede Vanskeligheder, thi da alle disse Tyskere var kommet sammen, fremkom de med den uventede, overraskende Fordring, at de vilde bo i Hauredalen, og de bad om at faa anlagt en By paa 40 Gaarde, og de vilde have 4 Marker paa de 4 Sider af Byen, saaledes som det var brugeligt i Phalz. Kommissionen søgte nu at klarlægge for dem, at en saadan Sammenhobning i Længden vilde blive dem baade til Skade og Besvær, da de vilde faa $\frac{3}{4}$ Mil til de yderste Marker, og det var desuden et Spørgsmaal, om der kunde skaffes Vand paa dette Sted.

Imidlertid kunde man hverken med det gode eller det onde faa dem til at frafalde dette Krav, hvorfor man endnu samme Dag lod rejse 19 Hytter i Hauredalen, og da Kolonisterne selv tilbød at sætte Brønden, lod Amtmand Trappaud skaffe Materiale dertil. Sagen blev nu indberettet til det kongelige Rentekammer, og ved Skrivelse herfra den 11. Juni 1760 bemyndigedes Kommissionen til at lade Kolonisterne faa deres Forlangende opfyldt, at de maatte bo i Byen med 30 à 40 Gaarde, men det maa paases, at der ikke bliver anlagt Byer, uden at der er Vand at finde, baade for Folk og Kreaturer.

Saaledes var der nu intet i Vejen for Opbyggelsen af den første Koloniby Hauredal, og denne Bygningsmaade blev nu fremdeles fulgt for de øvrige Kolonister, efterhaanden som disse kom i Løbet af Sommeren. Som det allerede tidligere er omtalt, var Tallet paa dem, der i Aarene 1750-60 kom fra Tyskland, 265 Familier, der bestod af 965 Personer, men nogle af disse var daarlige Personer, der voldte baade Vanskeligheder og Fortrædeligheder, og det endte endog for nogles vedkommende med, at de maatte vandre i Tugt-huset, medens en anden Del, 18 Familier, der var særlig misfornøjede, flyttede til Randbøl Hede, hvor Jordbunden mere tilfredsstillende dem. Efter at disse daarlige Elementer var fjernet, var der nu en solid Stab tilbage af værdige og fattige Bønder, der væsentlig var fra Grevskabet Erbach, fra Sognene Grünau, Schönberg og flere andre ved Mainfloden. Disse fattige Mennesker, der saaledes var henflyttet fra Mainflodens frugtbare Egne til Alhedens øde og døde Sletter, stod nu derude paa den golde Hede, efter at de havde

udstaaet den lange Rejses Besværligheder, der jo ogsaa blev trykkende og pinlig for dem, da den maatte foretages sammen med daarlige Personer. De havde vel naaet Rejsens Maal, men her var hverken Slægt eller Venner, der kunde byde dem et hjerteligt velkommen, ikke engang ordentlige Boliger, hvor de kunde hvile sig. Fortvivlede stirrede de ud i det endeløse Lynghav, og de rejste deres Lynghytter de forskellige Opholdssteder saa nær sammen som muligt, thi fælles Trængsler og fælles Savn, fælles Sprog og fælles Længsler bandt dem sammen og adskilte dem fra de fjernere boende danske, der med Forundring betragtede dette fremmede Folk, der kunde leve af Rødder (Kartofler) og som skulde bo paa et Sted, hvor man mente ingen kunde bygge og leve. Deres Sprog, Sæder og Klædedragt var jo noget for dem særegent. Men selv om de ogsaa levede afgrænset for sig selv og afsondret fra de fjernere boende danske, saa maatte de dog nu og da ty til dem for at købe Levnedsmidler. Eller Kvinderne kom for at faa lidt til deres Have, saa megen Gødning, som de kunde rumme i deres Forklæde, thi ved deres Jordhytte maatte de endelig have et lille Stykke Have, og der maatte de have Blomster, for at disse kunde mildne det dybe Savn af de milde Egne, de havde forladt. Ja, hvor maa man ikke i sit Hjerte have Medlidenhed med disse stakkels Folk, som Krig, Fattigdom og Tryk havde tvunget til at forlade deres Hjemstavn og som ofrede Hjem og Venner for i et fremmed Land at berede deres Børn et roligere og bedre Udkomme.

Kolonisterne tog nu med Flid og ufortrødent Arbejde fat paa Hedens Opdyrkning, idet den ene hjalp den anden, og Erfaringen var deres fælles Læremester. Der blev nu rejst tvende velbyggede Byer, hver paa ca. 30 Gaarde. De blev opført af Fyrrebindingsværk og brændte Sten fra et Teglværk, som Regeringen havde ladet opføre i dette Øjemed. Gaardene blev opført i 3 snorlige Rækker med et Mellemrum paa 30 Alen. Under Hovedbygningen blev indrettet en god Kælder, og parallelt med denne Bygning sattes Laden bagved. Desuden blev Bønderne forsynet med fornøden Besætning, og de Rettigheder, som Moritz havde lovet dem, blev værdigen overholdt.

Forandringen mærkedes ogsaa snart, thi der, hvor før Lyngen uhindret havde hersket, begyndte der nu at fremkomme gode Sædmarker. De to anlagte Byer fik Navnene Frederikshede og Frederikshøj. De ligger i en Afstand af $\frac{3}{4}$ Mil fra hinanden, og midt

imellem dem blev Sognekirken bygget, den saakaldte tyske Frederikskirke, og indviet 1766. Paa Alterets Bagside staar følgende Indskrift: »Alheden bygge op Kong Frederik den Femte, de tyskere var han god, og Kirken ej forglemte. Hans Søn Kong Christian den Syvende af Navn tog dem i Naade an, og fremmed hver Mands Gavn.«

I Nærheden af Kirken blev lagt tvende Kolonigaarde. Bynavnene Frederikshede og Frederikshøj kunde imidlertid ikke rigtig blive populære, og man kaldte derfor med Navnene Haurdal og Grønhøj, og saadan er det blevet ved at være, saa de bærer disse Navne den Dag i Dag.

Som vi tidligere har anført, var en Del af Kolonisterne reformerte, og de havde i de første Aar til Betjening den reformerte Præst Pfar, men han forlod Alheden 1764 og fik Ansættelse i det meklenborgske. En Tid lang havde man saa den ret ejendommelige Ordning, at der i hver af Byerne Haurdal og Grønhøj boede en teologisk Kandidat, der forestod Præsteembedet og altsaa prædikede paa tysk, medens den lutherske Præst i Nabosognet Thorning og den reformerte Præst i Fredericia besorgede Kommunionen, men skønt denne sidste vedblev at fungere for sine Troesbrødre indtil 1808, saa fik dog allerede i Aaret 1764 Ungareren Osvald som ordineret Mand det lutherske Præsteembede og boede i over 10 Aar i Haurdal.

I Aaret 1773 skænkede Kongen de nævnte tvende Kolonigaarde ved Kirken til en Præstegaard, og her flyttede saa Stedets anden Præst ind Aaret 1774, Hans Clausen hed han.

Imidlertid døde de reformerte en efter anden, og i Aaret 1839 var kun en af dem tilbage. Efterhaanden som Tiden gik kom Kolonisterne mere og mere i Samkvem med de omboende danske og lærte disses Sprog, men indbyrdes benyttede de altid deres Modersmaal, derfor var Kirkesproget ogsaa udelukkende det tyske, indtil det ved kongelig Resolution af 19. Marts 1856 blev bestemt, at det skulde være afvekslende tysk og dansk, og fra Aaret 1870 bruges alene dansk.

Ved Reskript af 17. August 1787 fik Frederiks Sogn som Anneks Karup Sogn, der indtil da havde været Anneks til Thorning Sogn.

Det ved Koloniernes Anlæggelse paabegyndte Arbejde med Alhedens Opmaaling varede gennem flere Aar, og da man efterhaanden blev klar over, at Arbejdet var for stort for de faa Koloni-

ster, blev der norden for Grønhøj i Hjortedalen udtaget et stort Areal til Anlæggelse af et kongeligt Schäferi, men man havde ikke Held med dette Forehavende, og det gik snart igen overstyr. Siden begyndte man en Tid efter at tænke paa Anlæg af en Plantage, men ogsaa i saa Henseende stødte man paa store Vanskeligheder, idet man ikke alene maatte tage Kampen op med den barske Vestenvind, men ogsaa Jordbunden frembød sine Vanskeligheder med det stenede Underlag, der var for Planterødderne.

Man maatte famle sig frem gennem Forsøg, men omsider kronedes det med Held, og nu staar der de store, mægtige Skove med Naaletræer, hvoraf den største, Stendalsgaard, er paa 600 Tønder Land. Den næste, den saakaldte Ulvedal, er paa 433 Tdr. Land, og hertil kommer de senere, den nye Frederiksplantage i 1824, da der blev frakøbt Kolonien Hauredal et Areal paa 340 Tdr. Land, som blev inddiget. Det havde sikkert været heldigt, om man fra Begyndelsen havde haft Tanke for ikke alene at faa Udbytte af Plantagerne ved Træets Ved, men ogsaa at skaffe Læ for Alhedens Marker, hvilket kunde være sket ved Anlæggelse af Plantagerne mod Nordvest i Stedet for at de nu ligger i Sydøst. Der foregaar jo store Forandringer i Tidens Løb, og saaledes er det ogsaa gaaet ude paa Alheden gennem de nu forløbne ca. 2 Aarhundreder. De oprindelige, sammenbyggede Byer er forlængst forsvundet, og Gaardene er flyttet ud paa Markerne, der gennem flittig Dyrkning og Mergling stadig er blevet bedre kultiveret, og da Befolkningen har været nøjsom og arbejdsom, er den gennemgaaende velstillet.

Som tidligere nævnt levede Kolonisterne i Begyndelsen afsondret for sig selv, men det varede ikke længe, inden de kom i Forbindelse med de omboende Beboere, og Tid efter anden er de gaaet op i disse gennem Giftermaal, og det er kun Navnene Brauner, Cramer, Barteis, Bitch, Bitzer o.s.v., der minder om den tyske Herkomst, men disse Navne forekommer forøvrigt ogsaa i de omliggende Sogne i Lysgaard Herred.

Som et fremtrædende Karaktertræk hos disse Hedens Beboere maa nævnes, at de i udpræget Grad er kongetro, og som et Bevis herpaa kan jeg nævne et Vælgermøde i Frederiks Forsamlingshus, hvor Pastor Overgaard fra Hinge var tilstede som Taler og talte om Spørgsmaalene angaaende Skole og Kirke, som da var aktuelle, og om det sønderjydske, som da ogsaa var brændende. En radikal

Taler havde sagt, at man maatte tage i Betænkning, at mange Tyskere vilde komme indenfor Danmarks Grænser, hvis anden Zone kom med. En Gaardejer af tysk Afstamning rejste sig da og udtalte: »Vore Forfædre kom som Tyskere her til Danmark, og naar vi i Tidens Løb er blevet gode danske Borgere, saa kan Tyskerne vel ogsaa blive det nede i Sønderjylland. Ja, jeg tror ikke, at der her i Landet findes mere kongetro Borgere end vi her i Frederiks, og lad os vise det i Aften ved at raabe et Leve for Kongen!« Hvorefter den store Forsamling paa ca. 400 Mennesker rejste sig og raabte et Leve for Kong Christian den X, og at dette Leve kom fra et helt og fuldt Hjerte, mærkede man paa den Kraft, der blev lagt deri.

Fra disse indvandrede Tyskere nedstafn1ner vor Slægt. Deres Navne er ikke blandt dem, der er nævnt i det foregaaende, men de har været med, nemlig: Johan Peder Bitch, født ca. 1733, død efter 1801. Han er kommet fra Elmshausen i Grevskabet Erbeck i Sydhessen i Tyskland, nu Fæstebonde i Grønhøj fra 1760. Han er gift med Eva Jung, der er født 1743, hun er Datter af Johs. Jung. Man vil se, at hun har været 17 Aar, da de kom her til Danmark. Om de har været gift, da de kom er tvivlsomt, det ser ud til, at hendes Fader ogsaa er blandt de første Indvandrere, han er nemlig kommet fra Darmstadt. Saa de er sikkert først blevet kendte, efter at de er kommet her til Landet, han som Ungkarl. Han er min Tip-Tip-Oldefader, og Johs. Jung er min Tip-Tip-Tip-Oldefader.

Paa min Moders Side er Peder Marqvard indvandret, ogsaa kommet hertil 1760. Han har da været 47 Aar og hans Hustru 53 Aar, der har endvidere været en Søn og to Døtre. Han er min Tip-Tip-Oldefar. Der er ganske vist nogen Uoverensstemmelse, idet der ogsaa staar, at han er født 1723 og skulde da kun have været 37 Aar. Hans Hustru er født 1717. Hvor denne Fejl stammer fra, kan jeg ikke se.

HVAD DER ER DØJET OG LIDT

Den 6. Februar 1763, altsaa kun 3 Aar efter, at de første Tyskere var ankommet her til Landet, blev en lille Pige, Eva Marie Schønheiter fra Kolonien Byen Grønhøj paa Alheden, sendt ud med en Faareflok, der skulde finde Føde i den snedækkede Lyngheide. Da hun havde drevet hele Dagen og hen under Aften vilde drive

hjem, blev hun overrasket af en Taage, saa hun for vild, og hvad værre var, en Ulvflok overfaldt Faarene. Først næste Morgen fandt man Pigen stærkt forkommen af Kulde siddende i Lyngen. Omkring hende laa 77 Faar sønderrevne af Ulvene. Pigen overlevede Begivenheden, blev gift og fik Børn, der vel har lyttet til Moderens Fortælling om den Vinternat, hun tilbragte ude i Lyngheden 1763.

Dette, at Kirkebøgerne er brændt, umuliggør en detailleret Redegørelse. Først fra 1814 er der Oplysninger at hente herfra. Jeg har hørt det som Barn, idet min Far og hans Broder talte om dette. Der var navnlig engang en meget stor Millionformue, jeg tror, det var i Holland. Arvingerne var eller skulde findes her i Landet, og jeg ved, at Far og hans Broder var helt sikre paa, at det var deres Familie, der var Arvingerne, og det blev da vist ogsaa forsøgt at faa Formuen her til Landet, men der kunne ikke skaffes Beviser, og det at Kirkebøgerne var brændt, var Aarsagen. Pengene gik da efter nogle Aar Forløb til den hollandske Statskasse. Det var en, som havde sejlet, og jeg maa formode, at hans har været Skibsreder, for en almindelig Søkaptajn tjener jo ikke Millionformuer, selv om han ikke havde nogen Familie at forsørge, for jeg mener nemlig, at han var ugift. Man vil heraf se, at min Fader og hans Broder har været noget kendt med det omtalte Tilfælde.

De to Byer, Grønhøj og Hauredal, ligger ved Landevejen fra Knudstrup til Skive, og Kirken ligger da midt imellem, hvor Vejene fra Viborg og Skive krydser hinanden. Vore Stammeforældre har bosat sig i Grønhøj. Min Bedstefar, Johan Peder Pedersen Bitsch, er født der, saadan stod der i hans Soldaterpapirer. Ejendommen ligger langt ude paa Marken i noget, man kalder Tre Huse. Naar man staar ved Kroen og ser lige mod vest, saa ligger det et Stykke ude.

Min Farbroder har fortalt mig, at han en Tid har været der hos sine Bedsteforældre, og at der ikke var anden Vej derud end en Hjulvej. Gaarden har saa allerede paa dette Tidspunkt været flyttet ud. Min Far har aldrig talt om sine Bedsteforældre, og Far har dog været 29 Aar, da de døde. Derimod husker jeg, at han og hans Broder har talt om en Farbroder, som havde en Gaard derude, antagelig Fædrenegaarden; han havde vist ogsaa en Købmandshandel. Han havde i flere Aar været Karl hos Amtmanden i Viborg. Jeg mener, at jeg som 14 aarig har tjent sammen med en Søn af ham paa Højbjerggaard, men jeg anede ikke noget om, at der var nogen Slægtsforbindelse. Men det traf sig saadan, at de havde en Dreng,

som tjente i Ans, og da de var flyttet til Palstrup og de ventede, at Drengen vilde komme hjem om Søndagen, gik de ud ad Vejen for at møde ham. Han kom da til at tale med Fader, og de blev klar over, at de var Søkendebørn; de havde aldrig hørt eller anet noget om hinandens Eksistens. Far talte aldrig derom, men min Moder har fortalt mig det. Bedstefar blev delvis kaldt Bitsch; det var vist hans officielle Navn, det stod i hans Soldaterpapirer, men i Almind blev han ogsaa kaldt Peder Tysker, og i min Faders Skudsmaalsbog staar der Søn af Bodel Marie Eriksen og Peder Pedersen, Grønhøj. Man ser heraf, at det ikke har gaaet saa nøje til med at skrive Navne korrekt. Far er født den 11. Marts 1848. Vaccineret den 2. Januar 1851 af Distriktslæge Hoff, Viborg. Konfirmeret i Almind Kirke den 5. Okt. 1862. Det ser underligt ud, at der ikke staar noget om, at han er blevet døbt, som jo da er en langt større og vigtigere Begivenhed eller Handling end alt det andet, som der staar.

HVORDAN SAA DER UD PAA ALHEDEN?

Pastor F. C. Carstensen, som i flere Aar var Præst ved de to tyske Kirker, fortæller herom. Der findes ikke en eneste af Naturen dannet Bakke, ikke en Dal og ikke en vantreven Busk, ikke et Vandsted viser sig, alt er Hede, et ubeskriveligt Lynghav, hvor Vinden over sin hele af intet standsede, af intet brudte Magt, hvor den fjerne Urfugl lader sin fremmedartede Stemme høre, den sørgmodige pibende Hjejle nysgerrigt strækker Halsen over Lyngen og ikkun en overordentlig Flok af Lærker fylder Luften med Glædesang over den uforstyrrede Ro, ret som for endnu mere hos Iagttageren at forøge Længselen efter mere hyggelige Egne. Enhver oplivende Vandstrøm, ja, endog en Dams beskedne Vandspejl berøvedes Sletten. At man i Frederik den Femtes Tid omtrent samtidig med, at Olavvides Kolonister i Aaret 1859 i Sibiriens Moræners øde Bjergstrækninger i Cathrine den Anden Ruslands Stepper førte henved 1000 fattige ved Krigen hærgede Indbyggere fra Bredderne ved Rhinen og Mainz.

Som nævnt kom hertil de første Kolonister i 1759-60, men flere af disse fandt sig snart misfornøjede, og nogle gik 1763 til Rusland, andre vendte 1765 tilbage til Tyskland; ikke saa faa af det meget blandede Personale gjorde sig skyldig i Opsætsighed og Forbrydelser og maatte vandre i Viborg Tugthus. 18 Familier flyttede til Randbøl Hede i Vejle og Ribe Amter. Antallet af Kolonister,

der da var tilbage, var i Aaret 1768 efter Danske Atlas, 4. Bind, Side 513, kun 49 Familier med 241 Personer. Efter Pastor Karstens Bemærkninger Side 58 dog kun 233, der var bosatte i de to nævnte anlagte Byer paa Alheden, Hauerdal eller Frederikshede, og Grønhøj eller Frederikshøj, hvorfra de andre foranførte Steder senere er udflyttet. Folkemængden har vel siden stadig været i Tiltagen, medens Velstanden derimod ikke samtidig synes at have gjort Fremskridt.

Ved Frederiks Kirke har Pastor Karstens anlagt en lille Plantage, formodentlig af den af ham saa djærvt forsvarede Rødgran, jfr. Pastor Karstens Bemærkning over Heden og dens Tilplantning, Kbh. 1844. Foruden de ovennævnte Kolonier paa Alheden anlagdes vel samtidig dermed flere, mindre Kolonisteder paa Hederne i sydlige tilgrænsende Sogne, der dog næsten alle blev befolkede af danske Beboere.

Som allerede nævnt er Kirkebøgerne i Frederiks brændt, og det har vanskeliggjort Undersøgelserne, idet Kirkebøgerne ikke gaar længere tilbage end til 1814.

Mange af de foreliggende Oplysninger er hentet fra Folketællingslisterne. Og for Slægten Bitsch stammer Oplysningerne fra N. J. Philbert Michelsen, Skanderborg, hvis Familie ogsaa er kommen fra Tyskland. Han har rejst i Tyskland og gjort Optegnelser over de forskellige indvandrede Kolonister. Slægterne Bitsch og Marqvard kan altsaa ikke føres længere tilbage, end de er her.

Der er en Ting, man ikke kan undgaa at lægge Mærke til, nemlig Navnet Johan Peder Pedersen, disse Navne findes i begge Slægter. Begge Tip-Tip-Oldeforældre hedder Peder, og kun een i Rækken af Stamfædrene hedder ikke Peder. I min Faders Familie er der een, som hedder Thomas, tre hedder Johan Peder og min Fader slet og ret Peder. I min Moders Familie hedder alle Stamfædrene Peder, Johan Peder og Anders Peder.

Navneregister over Familien Marqvard:

Peder Marqvard, f. 1723.

Anna Barbara ~~Stubner~~ Hubner*, f. 1733.

Peder Marqvard, f. 1757, d. 11.-12. 1840.

Hustru ubekendt.

Johan Peder Marqvard, f. 1799, d. 14.-12. 1873.

Jensine Marie Andersdatter, f. 3.-7. 1785.

* *The Danish records were handwritten and the 'H' was interpreted as 'St'.
The trailing 'in' indicated female. German family records show Anna Barbara Hubner.*

Anders Peder Marqvard, f. 5.-9. 1824, d. 15.-11. 1898.

Ane Marie Nielsdatter, f. 4.-4. 1828, d. 5.-8. 1895.

Johanne Petrine Marqvard, f. 14.-2. 1864, d. 7.-11. 1948.

Begge mine Bedstefædre har været danske Soldater i Krigen 1848-50.

FAMILIEN MARQVARD

Af Folketællingslisterne for 1787 for Frederikshøj i Lysgaard Herred ses det, at Peder Marqvard er 64 Aar og hans Hustru, Anna Barbara StHubnerin, er 70 Aar og Sønnen Peder Marqvard er 24 Aar. Af Papirerne vedrørende de indvandrede Kolonister ses det, at Familiens Størrelse er Kone, en Søn, to Døtre. Besætning: 2 Stude, 2 Køer, 1 Kalv, 9 Faar. Avlen: Rug 15 Td., Byg 1 Td., Havre 1 Td., Boghvede 1 Td., Kartofler 80 Tdr., Rug Sæd 3½ Td. Der er opbrudt Hedeager 1 Td., antagelig i det forløbne Aar. Han er kommet fra Erbach.

Hans Søn, min Tipoldefar Peder Marqvard, er født 1762 og død den 11. Decbr. 1840, 78 Aar gl. Hans Hustru er Anna Christoffersdatter, der er hverken nævnt Fødsels- eller Dødsaar. Der staar, at han er død som Avlsmand paa Viborg Mark. Deres Søn, min Oldefar, Johan Peder Pedersen Marqvard, er født 1799 og død den 14. Decbr. 1873. Hans Hustru hedder Jensine Maren Andersdatter, er født den 3. Juli 1785, død 21. Marts 1855, 69½ Aar gl. Hendes Forældre er Anders Mouritsen og Mette Pedersdatter. Der er ikke noget om, hvor de er fra, fødte eller døde. Johan P. Pedersen Marqvard er viet første Gang i Vorning 27. Marts 1821, han er da 22 Aar og hun er 36 og har to Børn. Han vies anden Gang til Else Christiansdatter, som er 41 Aar, den 15. April 1857; hun var Husholderske hos ham. Hun er død 19. Decbr. 1881 paa Vibæk Fattiggaard og begravet paa Asmild Kirkegaard.

Johan P. P. Marqvard var Husmand og Skomager i Overlund. Han er konfirmeret i Sdr. Sogn i Viborg 1816. Det hedder Opførsel nogenlunde, flittig og sædelig. Han har i 1818 arbejdet hos Skomagermester P. Chr. Hanberg i Viborg. Hans første Hustru var Enke i Vorning. Anders Peder Pedersen Marqvard er født i Viborg Sdr. Sogn den 5. Sept. 1824, død i Vinderslev 15. Januar 1898, blev begravet i Grønbæk lidt nordøst for Kirken, hvor hans Hustru, der døde 1895, 65 Aar, laa. De boede da i et lille Hus, som laa ved en lille Skov. Arealet er nu oversvømmet af Tange Sø. De har

boet mange Steder, bl. a. i Huset nord for Landevejen i Tange Skov, Ana - Rødkjærsbrovejen. Bedstemor hed Ane Marie Nielsdatter, er født den 4. April i Vammen, men de er viede i Vammen 17. Maj 1851. Hendes Fader, Niels Jensen Hedegaard, er født 1780 og død 8. Juni 1857, 77 Aar. Hendes Moders Navn er Nikoline Christensdatter, der er ikke noget om Alder osv. Men det fremgaar af Kirkebogen i Vammen, at Almissemédlem, fhv. Gaardejer i Mammen, opholdende sig i Lerup, hvor han døde, at han er født i Vindum Sogn, hvor hans Fader, Jens Søgaard var Gaardmand.

Anders P. P. Marqvard blev viet. i Mammen, han var da 26½ Aar og hans Hustru var 27 Aar. Der staar, han var Ungkarl og opholdt sig hjemme hos Faderen i Overlund. Der staar ogsaa, at Pigen opholdt sig hjemme hos Faderen, Niels Jensen Hedegaard. Jeg formoder, at min Bedstefader da nylig er kommet hjem fra Krigen 1848-50; jeg mener, han har været Dragon. Han var saaret i sin ene Haand; jeg husker ikke, om det var mere end den ene, men han fik Pension, saa det har da generet ham en Del. Om det var Grunden til, at han blev Sadelmager, ved jeg ikke. For da hans Fader var Skomager og han har gaet hjemme, ligger det meget nær at tænke sig, at han har lært Skomageriet og at han med sin daarlige Haand ikke saa godt har kunnet udføre dette, men bedre har kunnet lave Sadelmageri. Han kunde ogsaa garve, Olen det var vist almindeligt, at Skomagerne selv garvede Skind.

Den 5. Maj 1852 flytter Anders P. P. Marqvard til Vindum; det hedder den 27. Aar gl. Invalid og Pensionist. A. P. P. M. kommer fra Faarup, men rejser den 2. Maj 1860 med Kone og 6 Børn til Vinkel Sogn, rejser derefter til Vinderslev. Han er flere Gange anført som Sadelmager og Indsiddet. Senere ved jeg, de har boet i Lemming, og jeg husker, de har boet i det gamle Tinghus i Hinge, for der var jeg med min Moder for at besøge dem, og vi var der om Natten. De havde saa mange Æbler. Bedstefar havde dem i Strømpeskafter. Da vi gik hjem, kom vi forbi en Hugorm, der snoede sig hen ad Vejen. Det nævnte Hus har tidligere været Ting- og Arresthus for Lysgaard Herred. Nu er der vist kun en Dør tilbage; den sidder i en Villa, som en tidligere Møller i Holms Mølle har bygget.

Min Moder, Johanne Petrine Marqvard, er født i Vinkel den 14. Februar 1861, hun døde i Højbjerg den 7. Nov. 1948, knap 88 Aar. Hun kom tidligt ud at tjene, men det gjorde vist alle Børn den

Gang. Jeg ved, hun har været i Braarup, Ans, Midstrup, Skovsborg. De to sidste Aar var hun paa Skovsborggaard.

MODERS SØSKENDE

Mor havde følgende Søskende: *Martine*, hun var gift med Johan Kramer i Lemming, de havde 3 Sønner, Johan Peder, der var Skomager i Barrit, Georg, der var i Skomagerlære der, men han blev Skorstensfejer i Serup, en Søn, Arthur, blev Købmand i Ejstrupholm. De havde ogsaa en lille Pige, som døde.

Søster Nr. 2, *Kristine*, blev gift med en Murerarbejdsmand i Viborg. De havde Oline, gift med Blikkenslager Søren Johansen, Aarhus, Damefrisør Elisabeth Pedersen, som har en Datter; Valdemar, der døde som ung Mand, samt Peder, der døde som Dreng.

Søster Nr. 3, *Sine*, blev gift med Henrik Madsen i Øre, hun døde, da det ældste af Børnene var otte Aar. Der var følgende Børn: August Madsen, som en Tid var Præstegaardsforpagter i Thorning og som derefter købte en Gaard i Kjellerup, *Kathrine Madsen* er død, *Peder Madsen* bor paa Mors, *Jacob Madsen* og *Mads Madsen*. *August Madsen* Børn: Henrik Madsen, Skoleinspektør, Gilleleje, Ansgar Madsen, Vemb, Sigu Madsen, Lemvig, Agnes Madsen, gift med Vognmand Kjellerup, Mary Madsen, Raaby, Niels Madsen, Roskilde, Ricard Madsen, Blaaahøj, Johannes Nykøb, Falster, Svend Madsen, Lærer i Aalsgaarde, Paul Madsen, Roskilde, Thorvald Madsen, Hedensted.

Søster Nr. 4, *Line*, blev gift med Niels Frausing. Børn: Peder, født 1875, som blev Skibsreder, senere Bankdirektør i Ringsted og senere købte en Herregaard. Maro, født 1877, han var Møller i flere Aar, blev Brugsforeningsuddeler paa Sjælland. Søren, født 1879, kom til Søn og sejlede i mange Aar, blev senere Vognmand i København. Marie, født 1883, blev gift i Lemming. Kristian, født 1885, var Bager i Odder, blev senere Landmand og Lillebilvognmand. Karoline, født 1881, bor i København. Severt, født 1889, kom til at arbejde paa Papirfabriken i Silkeborg. Sine, født 1891, blev gift med H. P. Hald, der var Portner i Aarhus. Marha, født 1892, bor i London. Sigrid, født 1895, og Jens, født 1899.

Søster Nr. 5, *Abelone Vilhelmine, kaldet Mine*, død 5. Juli 1945, blev gift med Murer Chr. Frausing, der senere købte en Gaard i Grønbæk. De havde 3 Børn: Niels, der har en Gaard i Faldborg.

Krista, der blev gift og kom til at bo i Silkeborg, og Anna, der blev gift med en Gaardmand i Faarvang. De to sidste er døde.

En Søn, *Jens Marqvard*, havde en Ejendom i Roe i Grønbæk Sogn; der var mange Børn: Anders, der var Præstegaardsforpagter i Sahl. Marie, der blev gift med Smed Jørgensen i Bøgedal. Peder fik en Ejendom i Sahl. Emmanuel, der var gift og boede i Thorsø. Amalie, der var gift med Viggo Sørensen og bor i Braarup; han var Formand i den Grusindustri, som er der. Severin er gift og har en lille Ejendom i Truust. August er gift og hjemme i Roe. Ejner er gift 2 Gange og har en Ejendom i Bøgeskov ved Bjerringbro. Louise, gift, men er Enke og bor i Iller.

Martin Marqvard var Skræder og har som ung Svend arbejdet bl. a. hos Rye Skræderen, som boede ved Højbjerg Mølle, og hos Th. Andersen i Rødkærstbro. Han blev Skrædermester i Aarhus, jeg tror nok, at han endte som Militærskræder; om han var fast ansat og gik af med Pension ved jeg ikke; jeg har kun set ham et Par Gange. Men Th. Andersen, som jeg i 9 Aar boede i Hus sammen med, har fortalt mig, at han var en dygtig og vellidt Haandværker; de satte ham meget højt. Hans Børn er følgende: Andreas, der var Maskinsmed og startede en Forretning nede ved Havnen i Aarhus, men maa aabenbart have solgt den, for han var i mange Aar Repræsentant. Han var velanskrevet, for i mange Aar var han Medlem af Sogneraadet i Aabyhøj og Leder af den konservative Gruppe. Han døde i 1948. Jeg ved ikke, om der er Børn. Kamma blev gift med en Sporvognskonduktør Madsen; hun er død 10. Dec. 1955; der er ingen Børn. Kristian Georg er Cyklehandler i København, Børn: Kristian, Finni og Inger. Amalie Klara, om hende ved jeg kun, at hun er født 18. Oktober 1907 og død den 25. Februar 1922. Viggo har været gift, men er død, hans Enke lever 1957. Agnes gift, ingen Børn. Marius gift, 2 Børn. Ingrid, gift Christensen, der er fire Børn: Anna, Else, Erik, Jytte. Ricard Valdemar, født 12. Marts 1905.

Marie var Halvsøster til de andre Børn og den ældste, hun blev opfødt hos mine Bedsteforældre; hun blev gift i København, men rejste vist til Amerika og døde der i 1936. Hun har en Søn, Carl Jensen, der en lille Tid var i Pleje i mit Hjem, kom derefter til Røding ved Viborg. Han er født omkring 1901-1902.

Den yngste af Moders Søskende er *Peder Marqvard*; han fik en Ejendom i Vinderslev, han døde som ung Mand. Hans Hustru,

Stine Smedegaard, blev derimod gammel. De har følgende Børn: Anders Chr. Marqvard, der bor i Vinderslev. Marie er gift med en Post i Serup. Ejner Marqvard, der bor i Knudstrup. Niels Marqvard, der bor i Grølsted. Peder Marqvard, der bor i Engelund. Holger Smedegaard Marqvard, der bor i Pederstrup. De har alle deres Moders Navn, Smedegaard, som Mellelnavn.

Min Moder, *Johanne Petrine Marqvard*, er født 14. Februar 1861, gift den 4. November 1881 med Skræder *Peder Pedersen*, født 17. Marts 1848, død 10. November 1907. Der var følgende Børn: *Johan Peder Pedersen*, født 3. November 1882, gift 15. Marts 1910 med Ane Kirstine Berg, født 14. December 1889.

Ane Marie Pedersen, født 8. Jan. 1884, død 23. Jan. 1888.

Johan Erik Pedersen, født 16. Jan. 1886, død 27. Marts 1911.

Anders Peder Pedersen, født 25. Nov. 1888, død 28. Jan. 1953.

Ane Marie Pedersen, født 25. Jan. 1890, blev gift til Lærer Anton Olsen. Han blev blind og døde af Sukkersyge.

Bolette Marie Pedersen, født 26. Dec. 1891, blev gift med Møller Niels Koch, Bindeballe Mølle, 21. Jan. 1916.

Johanne Petrine Pedersen, født 5. Juli 1893, død 12. Juli 1912.

Severin Pedersen, født 13. Sept. 1900, gift med Anna Jørgensen 1. Dec. 1932.

Gertrud Anine Pedersen, født 17. Marts 1902, gift 19. Dec. 1926 med Chr. Jørgensen.

Gertruds Børn: Erik Jørgensen, f. 15. Juli 1927, Værkfører i Faderens Virksomhed. Rita, f. 10. Nov. 1925, gift, hendes Mand er ansat i hendes Faders Virksomhed. Kamma, f. 1. Okt. 1932, hun er ansat i Faderens Virksomhed. Kristian, f. 10. Febr. 1937.

Mine Søskendes Børn:

Andreas' Børn: Johanne, født i Højbjerg 18. Aug. 1924. Inga, født i Haurum 4. Juni 1926.

Anes Barn: Johannes Olsen, født i Skjern, Sparekassebestyrer i Vildbjerg.

Marie Børn: Sigrid Koch, Peder Koch, gift, har 2 Børn og har Hjemmet i Bindeballe. Axel Koch er Post i Daugaard.

Severins Børn: Johanne. Hun er Lukassøster, og Ellen, født 14. September 1938.

Johan P. Pedersens Børn: *Peder Kolby Berg Pedersen*, født 11. Februar 1911, gift den 28. Dec. 1945 med Karen Hvas, født 20. Juni 1906. Deres Børn er Peder Kolby Pedersen, født 30. Nov. 1946, og Helge Kolby Pedersen, født 3. Februar 1948.

Børge Immanuel Pedersen, født 12. Juli 1912, gift 31. Maj 1936

med Karen Vistisen, født 8. Aug. 1914 i Viborg. De har to Dreng: Sten Berg, født 28. Dec. 1943, Uffe Berg, født 9. Okt. 1947.

Oda Kristine, født den 10. Maj 1915.

Orla Berg, født 22. Februar 1918, gift med Anna Jensen fra Brovst, født 3. Sept. 1920; de blev gift 12. Nov. 1944. Børn: Bjarne, født 13. Aug. 1945, Solvej, født 8. Febr. 1949, og Erik, født 13. Jan. 1953.

Leo Berg, født 29. Sept. 1921.

Anna-Grethe, født 17. Jan. 1930, gift med Frisørmester Borregaard Jensen fra Langaa, født 19. Febr. 1925. Børn; Pia-Litta, født 4. Jan. 1954, og Dinna, født 28. Dec. 1956.

Kolby driver en Konfektionsfabrik i Vejle.

Børge driver en Stansejernsfabrik og Agentur i samme Branche i Aarhus.

Oda er Leder af Afdelingen for spastisk lammede paa Folketurene ved Hald.

Orla er Driftsleder paa en Oplæringsanstalt i Aarhus, kaldet L. A. B.

Leo er paa Sølund ved Skanderborg.

Anna-Grethes Mand driver en Frisørsalon i Højbjerg ved Aarhus.

SLÆGTEN BITSCH

er kommen fra Elmenhausen i Grevskabet Erbach i Sydhessen i Tyskland og fra Darmstadt. Den førnævnte *Johannes Jung* og hans Hustru er fra Darmstadt, de er Svigerforældre til den første Bitsch.

Johannes Jung, født 1717, død efter 1787. Hans Hustru, Anna Cathrine Laut, er født 1719, død efter 1787. *Johan Peter Bitsch*, født ca. 1733, død efter 1801, han er kommen fra Elmenhausen i Grevskabet Erbach i Sydhessen i Tyskland, Fæstebonde i Grønhøj fra 1760, gift med Eva Jung, født 1746, død efter 1801. *Thomas Bitsch*, født ca. 1769. Han er død som Gaardmand i Frederikshøj 14. Nov. 1822, 53 Aar gl. af Kræft i Munden. Han var gift med Anne Marie Pedersdatter, født ca. 1772, hendes Forældre er ubekendte, men formentlig danske.

Husmand *Johan Peder Bitsch*, født 1801, død paa Frederikshøj Hede. Gift 2. Nov. 1822 med Datter af Gaardmand Christopher Dürr, Anna Marie Dürr, 22 Aar; hun er død Tirsdag den 17. Jan. 1871, 70¾ Aar gl. Hendes Fader, Christopher Dürr, er død den 11. Juli 1845, 68 Aar gl., af Tyfus, som Gaardmand i Grønhøj. Hans

Hustru, Marie Hermann, er død 23. Sept. 1866, 92 Aar; var paa Aftægt hos Boelsmand Høker.

Johan Peder Bitsch, født 25. Sept. 1828 paa Frederiks Hede, død 15. Jan. 1894 i Almind, gift med Bodil Marie Eriksen den 27. Dec. 1849; hun var fra Almind, død 18. Marts 1894.

NAVNEREGISTER OVER SLÆGTEN BITSCH

Johannes Jung, født 1717, død 1787.

Anna Lut, født 1719, død 1787.

Johan P. Bitsch, født 1733, død 1801.

Eva Jung, født 1743, død 1801.

Thomas Bitsch, født 1769, død 1822.

Anna M. Pedersdatter, født ca. 1792.

Johan P. Bitsch, født 1801, død 1877.

Anna Marie Dürr, født 1800, død 1871.

Bodil Marie og Johan P. Bitsch.

Johan P. Bitsch, født 1828, død 1894.

Bodil M. Eriksen, født 1821, død 1894; hendes Forældre er Heinrich Pedersen og Mariane Andersdatter, Almind. Sidstnævntes Børn:

Peder Pedersen, født 3. Nov. 1848, død 1907.

Thomas Johansen, født 7. Maj 1850, død 1922.
Johs. E. Johansen, født 5. Jan. 1856, død 1942.
Mariane Johansen, født 3. April 1858.
Ane Marie Johansen, født 31. Aug. 1853.
Andreas Johansen, født 1. April 1860, død 1942.
Peder Chr. Johansen, født 1. Jan. 1867.
Daniel Johansen, født 6. Jan. 1864, død 25. Marts 1941.

Thomas Johansens Børn:

Karen Marie Johansen, født 1888.
Hans Chr. Johansen, født 6. Jan. 1895.
Maren Kirstine Johansen, født 6. Februar 1898.
Deres Moder: Dorthea Christensen, født 3. Maj 1866.

Johs. E. Johansens Børn:

Kirsten Marie Johansen, født 5. Dec. 1887.
Niels P. Johansen, født 30. Nov. 1889.
Jens Johansen, født 13. Dec. 1894.
Deres Moder: Karen Marie, født 29. Maj 1856, død 12. Dec. 1917.

Mariane Johansens Børn.

Hun blev gift i Højbjerg den 8. Marts 1887 med Frederik Gies, født 22. Aug. 1862 i Højbjerg. Hans Fader, Henrik Gies, er død den 2. Juli 1881. De havde en lille Pige, Henrikke Marie Gies, som er født den 19. Aug. 1885.. De rejste straks til Amerika og fik senere en Pige, som fik Navnet Mary. Desuden havde Mariane en Søn, Morten Peder Johansen, født 24. Juli 1881.

Ane Marie Johansens Børn.

Hun blev gift med Peder Andersen; de havde en Ejendom i Hulbæk.

Anton Peder Jensen, født 19. Jan. 1874.
Karen Andersen, død ugift.
Jens Peder Andersen.
Anders Andersen.

Andreas Johansens Børn:

Peder Johansen, født 9. Juni 1886.
Lise Johansen, født 23. Juni 1892.

Marinus Johansen, født 26. Dec. 1901.

Anton Johansen, født 11. Febr. 1898.

Anders Johansen, født 16. Maj 1895.

Jensine Johansen, født 25. Maj 1905.

Deres Moder: Petrine.

Peder Chr. Johansen er i Amerika, har 2 Sønner, hvoraf den ene er Sagfører. Jeg ved ikke Navn paa nogen af dem. Hans Hustru er fra Almind. De var forlovet, og hun rejste kort Tid efter, at han havde faaet Arbejde. Far korresponderede tilled baade ham og sin Søster Mariane, saa længe han levede. Efter hans Død skrev jeg sammen med Rikke Gies i nogle Aar.

Min Bedstefar, Johan P. Bitsch, havde Erindringsmedalje og Diplom fra Krigen 1848-50 sammen med et Overdragelsesdokument om, at det skulde gaa i Arv til den ælste Søn og saa fremdeles. Det har min Fader været vidende om idet Pastor Lund vilde have begravet Krigsmedaljen, der laa paa Kisten, med, men Far forhindrede det. Far bevarede disse og muligt andre Papirer meget hemmeligt, og først efter hans Død fik jeg Lejlighed til at se det, og jeg var dog dengang 25 Aar. Og som den ældste Søn havde Far faaet den, og nu fik jeg den og lod Diplom og Medalje indramme, men ved Branden den 8. Aug. 1919 brændte det, og det lykkedes ikke at finde det i Ruinerne. Som allerede nævnt havde Far 5 Brødre og 2 Søstre. Fars næstældste Broder havde en Gaard i Overviskum. Der kom jeg over at være en Sommer, da jeg var 9 Aar. Det var ham, som fortalte mig, at han havde været hos sine Bedsteforældre og at Gaarden laa langt ude paa Heden, ganske alene og lang fra Vej og Naboer. Jeg ved ikke, hvor ofte det var almindeligt at Søskende besøgte hinanden eller deres Forældre eller Forældre deres Børn. Men det var meget sjældent, det skete, det er jeg klar over, for udover at Faders næst yngste Broder Daniel, der var ugift, besøgte os ca. en Gang om Aaret, husker jeg, at Farfar har besøgt os en Gang, og at Farmoder og Mormor var med min Søster Marie i Kirke. Grunden var jo nok den, at man dels ikke havde Raad, og at der ikke var andre Transportmidler end at gaa Vejen ind; ikke engang ved Fars Søster Marianes Bryllup var Bedstefar med. Brylluppet var hos os. Hendes Mand, Frederik Gies, havde været i Amerika og var hjemme for at hente hende og deres lille Pige Rikke. Ved den Lejlighed væltede jeg en Kop Kaffe og skoldede mig, men en anden større Dreng fik Skylden. Jeg husker ikke, hvad Middagen stod paa,

men det har nok været Sødsuppe og Klipfisk; det var almindeligt ved saa højtidelige Lejligheder. Det fik vi ved den førnævnte Barne-daab, og da en af Bedstemødrene lod en Bemærkning falde om, at havde de to Bedstefædre endda kunnet faa en Skefuld med, svarede Far: jeg tror nu hellere, de vilde have noget af Eftermaden.

Johanne Petrine og Peter Pedersen.

FADER KOM TIDLIGT UD AT TJENE

Han kom til Øby, som ligger øst for Viborg og Vejrumbra, her gik han og vogtede Kreaturer ude i Engene, han var altid vaad om Benene. Man fik da daarlige Ben, men der var ikke Tale om nogen Medlidenhed; han blev stadig sendt ud med Dyrene, indtil han en Aften maatte kravle hjem, fordi han ikke mere kunde gaa. Han kom da hjem til sine Forældre, for nu havde man ingen Brug for ham. Om han saa kom til Læge lige straks, ved jeg ikke, men det er meget tvivlsomt, for det var dyrt, og hvor skulde Pengene komme fra. Sygekasser var der ingen af, saa man skulde selv betale det.

Far lærte da at strikke, *binde* kaldte man det, og han har vist været god til det, for jeg husker, at naar hans Ben var daarlige og han maatte ligge til Sengs, saa strikkede han, og hvis der var et eller andet, som Mor ikke rigtig kunde klare, som f. Eks. at strikke Fin-

gervanter, saa kunde Far hjælpe hende til Rette. Da Far skulde gaa til Præsten i Vium og der var langt fra Almind, og den lange Vej kunde han ikke gaa, kom han til en Gaardejer, Jacob Kristiansen, som kørte ham til Præsten. Denne Mand var en ret betydelig Mand. Han blev Kreditforeningsrepræsentant, en Datter blev Foredragsholder og talte særlig for Afholdssagen. Hun var en meget kendt og afholdt Dame i disse Kredse. Far fik senere en Krykke, for hans venstre Ben var meget mindre end det andet, og det hang stift bagudbøjet, saa han ikke kunne støtte paa det. Far blev ellers god til at gaa; jeg traf en gammel Sognefoged i Lev ring, og han fortalte mig, at han havde set Far, som i otte Aar boede i Skovsborg næsten ude ved Ans Skel, komme gaaende igennem Levring over Donsborg og Avnsbjerg til Almind Søndag Formiddag for at besøge sine Forældre, og om Aftenen, naar de unge laa i Grøften, kom Far tilbage. Og jeg husker, at Far en Søndag fulgte mig til Klostergaard, som ligger i Nærheden af Gravballe, for at søge Plads; jeg fik den ikke. Jeg ved ikke, hvor langt der kan være, men frem og tilbage er sikkert over 25 km, og dertil kommer, at det var et meget bakket Terræn; det er næsten enten op eller ned med lange og stejle Bakker, og da var Far dog 50 Aar. Mor har fortalt mig, at da jeg var lille, jeg kan ikke huske det, har han i en lille tohjulet Vogn med Jernringe trukket mig med til sine Forældre i Almind, og Vejene, det meste i alle Tilfælde fra Rødkærsbro til Almind, var Markveje, og nu 70 Aar efter er de ikke engang optaget paa Kommunnens Vejregulativ. Medens jeg taler om Far husker jeg, at han en Aften kom hjem fra Arbejde; han havde været paa Egnen omkring Ans. Det var Snevej og haard Frost; Far saa meget bedrøvet ud, saa vi kunde se, der var noget i Vejen. Han bad om et Fad koldt Vand. Han tog Frakken af og begyndte at banke sine Hænder, idet han satte sit daarlige Bens Knæ paa en Stol. Han dyppede Hænderne i det kolde Vand, og jeg husker, at vi Børn til at begynde med lo, for vi syntes, at det var morsomt. Men det varede ikke saa længe, før vi begyndte at græde, for vi kunde se og forstaa, at det var en meget alvorlig Sag, her foregik. Da Far fik Liv i sine Fingre fortalte han, at han flere Gange paa Vejen hjem havde siddet paa sine Knæ i Sneen for at banke sine Hænder. Far maatte løfte sin Krykke op over Sneen for hvert Skridt. Han brugte ellers, naar Sneen ikke var for høj, at svinge Krykken ud til Siden og saa hive sip op paa Taaen for hvert Skridt.

Jeg husker ogsaa, at Far købte Træ i Skoven paa Roden og selv skovede det, og jeg har flere Gange været med ham i Skoven for at fælde Træer. Jeg kunde gaa til Haande og trække i Saven. Ellers var det minimalt med den Hjælp, jeg kunne yde, udover, at jeg kunde tilkalde Hjælp, hvis Far skulde komme til Skade. Jeg har ofte tænkt paa, hvad han har døjet hele sit Liv, men han tog det som en Selvfølge og med godt Humør; aldrig knurrede han eller var utilfreds, og dog var han flere Gange syg og blev opereret i sit daarlige Ben. Sidste Gang fik han det taget af, det tog meget paa ham, og siden tog han aldrig ud paa Arbejde. Far var hen af Tiden og inden det skete var han 55 Aar, og han levede kun 4 Aar efter den Tid.

Far var noget oppe i Aarene, inden han kom i Lære, først 3 Aar i Vium, senere 3½ Aar hos Skræder Peder Kristian i Naderup i Grønbæk Sogn. Jeg formoder, at Far i dette Hjem og Sognet der er blevet vakt og kristeligt paavirket, idet Far var et troende Menneske. Han rejste fra Naderup til Skovsborg og begyndte som selvstændig Skræder. Her boede han i otte Aar; han gik ud og syede, det var jo dengang Skik, at Folk selv lavede deres Tøj af egen Uld. Naar saa en saadan Rulle Tøj kom hjem, skulde som Regel alle Husets mandlige Medlemmer have Tøj. Man sendte da Bud efter Skræderen, og der blev syet Tøj til hele Gaardens mandlige Befolkning, ogsaa undertiden Tjenestekarlene. Det kunde hænde, at det var inkluderet i Lønnen. Far har sikkert sparet en Del Penge op i de Aar, han levede sparsomt. Men han havde da blaa Klædes Tøj og rigtig Skødefrakke og hvidt Kravetøj. Det var der ikke ret mange udover Præster, der havde paa Landet. Det hvide Kravetøj fik jeg, da jeg blev voksen; det var saa stort, at det dækkede hele Brystet og Maven og blev bundet med Baand paa Ryggen. Far fik oparbejdet en Kundekreds i Skovborg, Midstrup og Ans, og han syede for den saa længe, han levede, ogsaa efter, at han ikke mere kunde tage ud til den. Medens Far var her, kom han i Forbindelse med det aandelige Liv, baade det grundtvigske og Indre Mission, og den føromtalte Sognefoged Søren Olsen, Levring, har fortalt mig, at Far var deres Forsanger ved de lokale Møder, som afholdtes efter Tur rundt om i Hjemmene. Kredsen var ret stor, fra Levring Vesterhede og ud til Skovsborg.

Mor tjente paa den Tid paa Skovsborggaard, den blev paa den Tid regnet for en Herregaard, der var baade Kokkepige og Stue-

pige. Mor har været begge Dele. Det Aar, hun var Kokkepige, skulde hun malke, men det Aar, hun var Stuepige, maatte hun ikke komme i Kostalden. Ejeren hed Jørgensen, det gik nu ikke saa godt for ham. Mor har fortalt mig, at hun en Aften har hørt ham sige til sin Kone, at de ikke kunde blive der. Hvor længe Far og Mor har kendt hinanden, ved jeg ikke, Olen den 4. November 1881 blev de gift. Mor var da 20 Aar og Far 34 Aar. Deres Bryllup stod paa en Gaard, Teglggaard, i Skovsborg, som ejedes af Martin Jensen Kusk. De gav 5 Kr. for hele Gildet, formodentlig ogsaa Køreturen til Kirken iberegnet. Der var ikke andre end deres Fædre med, ikke Mødrene. Far var Aaret før flyttet til det lille Hus i Højbjerg. Det blev vort Hjem i 65 Aar for mit vedkommende. Han havde laant en Gaardejer og Teglværksejer, Hulkjærhus, Rye Jens nogle Penge, og da han ikke kunde betale dem tilbage endte det med, at han i 1882 købte Huset, som ellers tilhørte Rye Jenses Svigerforældre Peder Nielsen, som boede der sammen med Far og Mor. Hans Hustru, kaldet Sidsel Snøvs, var død nogen Tid før. Hun var ganske alene i Huset; hun laa i sin Seng med det ene Ben hængende ud og var død. Børnene havde Respekt for: hande, for naar Børn gik ind i Haven for at tage Frugt og Mor sagde: nu kommer Sidsel, saa kom de snart væk. Hun var Moder til Rye Jens's Kone. Peder Nielsen levede ikke saa længe efter, maaske har Far først købt Huset efter at han var død, det er jeg ikke helt klar over. Men Far og Mor har boet sammen med ham en lille Tid; han er død der i Huset.

Far købte Huset i 1882 for 500 Kr., og alle Pengene var betalt, saa der var ingen Gæld. Huset var bygget paa lejet Jord, og der blev betalt 8 Kr. om Aaret i Leje. Men da Far døde den 10. Nov. 1907, var der ikke saa mange Aar tilbage af Lejemaalet, saa jeg fandt det var bedst at forsøge om vi kunde købe Grunden, og i 1917 gik det i Orden. Mor gav 400 Kr. for den. Man vil nok spørge, hvor Mor fik Penge fra til at betale den med, for det var jo mange Penge dengang, og især for hende. Jo, de Penge, som Bedstefar skyldte Far, og som var blevet betalt, da Bedstefar døde, de laa stille hen og var ikke blevet rørt, selv om det mange Gange kneb meget haardt, saa var Far og Mor enige om, at de skulde ikke røres, saa Mor kunde have dem, hvis Far skulde dø. For det var da Coutume, at saa blev saadanne Mennesker, som ikke kunde klare sig selv, sendt paa Fattiggaarden. At de kunde undgaa at

bruge Pengene, er ufatteligt, men det fa ar mig til at tænke paa en Historie, som Læreren i Højbjerg læste, om et Skrin med en Skat i, som en Mand fik foræret, men paa Betingelse af, at der ikke maatte lukkes op og Skatten berøres, før der absolut ikke var anden Udvej. Manden var mange Gange i haard Forlegenhed og stod i Begreb med at aabne Skrinet, men maatte da indrømme, at der var uprøvede Muligheder, og Skrinet blev aldrig aabnet. Det viste sig senere, at der aldrig havde været nogen Skat i det. Men den havde i hele hans Liv været et Rygstød, en Slags Ballast som bevirkede, at han altid havde den at falde tilbage paa. Hvor mange Penge, Mor havde liggende, har jeg aldrig anet noget om og fik først efter Fars Død at vide det om Pengene. Mor betroede mig det, idet hun sagde, at hvis jeg dør, skal du vide, at der er Penge her i Huset, men ikke noget om, hvor de var eller hvor mange.

Far havde som Regel altid Arbejde og han var flittig. Han begyndte tidligt om Morgenen og blev ved til Sengetid, min var Kl. 9, saa jeg saa aldrig hans Fyraften. Han tog et lille Hvil inden Lyset blev tændt. Arbejdet gik ikke saa hurtigt som nu, meget var der, som skulde syes med Haanden. Symaskinen var ikke saa kraftig dengang, og det meste Tøj var hjemmenvævet Vadmel, meget svært. Symaskinen var til at trække med Haanden, der var ikke andre, da Far købte den, og den skulde transporteres fra Sted til Sted, saa det vilde have været umuligt at flytte med og faa Plads til en Trædesymaskine, saa der var aldrig Tale om at anskaffe en saadan, da den gamle var slidt op, og han skulde have en ny. Far fik, trods den megen Ulejlighed han gjorde med sit Arbejde, smaa Priser for det, og han var ikke til at formaa til at tage mere; han var bange for at tage for meget. Mor og jeg talte med ham om det, men nej, der var ikke noget at gøre. Hvad han fik, kan jeg ikke buske, men i 1899 tjente jeg sammen med en Karl, han købte selv Tøjet og Far lagde Foer, Knapper, kort sagt alt til udover lige Stoffet, og da det var færdigt, betalte han 10 Kr. for det hele, og der var Jakke, Vest og Benklæder. Far har sikkert sammenlignet sine Priser med de Indtjeningsmuligheder andre Arbejdere paa Landet havde paa denne Tid, og det var 65-75 Øre om Dagen i Vintertiden og 1,25 Kr. om Sommeren. Det siger sig selv, at der maatte leves sparsommeligt og arbejdes længe. Det kunde hjælpe noget, at Far kunne lave vort eget Tøj, og det var i mange Tilfælde noget gammelt, der blev lavet om. Sko var der ingen af os, der

havde; jeg gik til Præsten i mine Træsko. Jeg er dog klar over, at det blev bedre i de senere Aar, for mine yngre Søskende fik Sko. Far var en god Sanger, jeg husker, at han ved Begravelser undertiden blev tilsagt til at synge den døde ud, som man kaldte det, naar den døde skulde køres fra Hjemmet. Far sang ved sit Arbejde, selvom han ofte havde Smerter i sit daarlige Ben. Far var i Kirke hver Søndag og gik undertiden til Grønbæk Kirke. Mor kunde ikke altid komme med, for Børnene skulde jo passes, selv om det i stor Udstrækning blev overladt til de ældre Børn, saa var der jo nok at gøre med at lave Mad og gøre Huset rent, og vi var altid rene og aldrig pjaltede. Vi fik altid vort nye Tøj paa om Søndagen. Jeg skulde gerne med Far i Kirke; jeg var nu ikke altid glad for det og husker, at jeg engang havde hørt, at et Kirkeloft var faldet ned, og jeg vovede mig til at sige, at jeg var bange for, at Loftet skulde falde ned. Hver Søndag Eftermiddag læste Far en Prædiken og sang Salmer, og det maatte vi Børn overvære.

Lege var der ikke noget, der kaldtes; jeg skulde passe mine smaa Søskende, lære at stoppe og lappe, strikke og sy mit gamle, Tøj. Det blev nu ikke til meget andet end at sy Knapper i, men jeg lærte at haandtere en Naal, og det har jeg haft Nytte af hele mit Liv, baade som Soldat og senere ved mit Haandværk. Jeg hardog været paa Isen om Vinteren, den gik næsten helt op til Huset, det var paa Marken lige nedenfor. Jeg var der i alle Tilfælde anden Juledag 1891, da min Søster Marie blev født. Om Vinteren havde vi en Times Frikvarter i Skolen, og saa løb vi paa Gadekæret. Det var fire Gange om Ugen om Vinteren. En Gang blev jeg lovet 10 Øre for at luge Brændenælder af Kartofflerne; de var saa store, at de helt skjulte Kartofflerne, og de skulde luges af med de bare Hænder. Mor har nok syntes, at det gik for langsomt, for en Dag sagde hun, at jeg nu ikke fik noget for det. Jeg blev vred, for jeg syntes, at det var en stor Uret, der blev begaaet imod mig, og hvordan jeg kunde finde paa det, ved jeg ikke, men det for ud af mig: saa gaar jeg ud i Haven og rykker alle Kartofflerne op. At jeg blev straffet for denne Opsætsighed er da noget, der siger sig selv, for det havde jeg fortjent, selv om det aldrig kunne fælde mig at rykke en eneste Kartoffel op, og det endte da ogsaa med, at da jeg var færdig, fik jeg 20 øre. En Dag var Mor gaaet ind paa Højbjerggaard for at købe Mælk, de havde selv Mejeri og det var vist det eneste Sted, der kunde købes Mælk. Det var ved den Tid, Rødkjær-

bro Mejeri blev bygget, Ans Mejeri var ikke bygget dengang. Først da det blev bygget, blev det muligt at købe Mælk paa Mejeriet, saa det var ikke nogen let Sag at skaffe Mælk til Børnene. En stor Del af vor Føde var Grød og Vælling. Jeg har antagelig været 4 Aar den Gang, jeg skulde da passe mine to mindre Søskende, medens Mor hentede Mælk, og hun havde sat min Kaffe, som jeg kunde drikke, naar jeg fik vugget min lille Broder i Søvn. Der har nok ikke været Sukker i Kaffen, for da jeg var alene, benyttede jeg Lejligheden til at tage Sukker, mente jeg da. Jeg tog det i en Pose, som stod paa Bordet, men uha, det var Salt, og jeg kunde ikke drikke det. Jeg var selvfølgelig meget ked af, at Mor skulde opdage min Ulydighed, men det kunde aldrig falde mig ind at smide det ud; jeg var stærkt indprentet, at Mad og Drikke, det var Guds Gaver, og smide det ud kunde aldrig gaa. Jeg har altsaa ikke været 4 Aar den Gang. Om jeg fik anden Straf, end at jeg blev skammet ud, husker jeg ikke. Jeg husker ogsaa den Søndag, da min Søster Ane døde. Hun var 4 Aar; om der havde været Læge ved hende, husker jeg ikke, men hun laa i Sengen. Vi sad og spiste til Middag, fik Sødsuppe, min Onkel fra Viborg, Svend Gravesen, var hos os. Hun fik da Krampe og døde. Mor, som havde et meget følsomt Sind, kunde ikke tage det, hun maatte i Seng. Derimod husker jeg ikke noget om, at hun blev begravet, men jeg husker, at Mor var utilfreds med den lille Gravplads, som der blev anvist dem af Peder Møller. Hun syntes, at den var for lille, men han svarede blot, at det vel ikke var Meningen, at de allesammen vild ligge der. Men nu ligger der 6, Far, Mor og 4 Børn paa den Plads.

Det kunde ske, at der om Sommeren var en Tid, hvor Far ikke havde noget at lave, saa maatte Mor ud paa Høstarbejde og i Kartofflerne. Og da Far døde, maatte Mor jo tage fat paa, hvad der var at faa af Arbejde. Der var da to Børn paa 5 og 7 Aar. Det blev en drøj Tid for hende, hun var lille og spinkel og det var ikke mange Kræfter, hun havde. Jeg husker hun sad og syede om Aftenen og faldt i Søvn Gang paa Gang. Naar vi kaldte paa hende og bad hende holde op og gaa i Seng, saa gav hun sig til at sy videre og faldt straks i Søvn igen. Efter Fars Død syede hun Benklæder og Veste helt paa egen Haand for hvem, der turde betro hende det. Min yngste Brors Konfirmationstøj syede hun helt, ogsaa Jakken, og saa underligt det lyder, havde han det paa den Dag, han var paa

Session og blev taget til Infanterist. Man maa da formode, at det har været lidt for stort fra Begyndelsen.

Med de smaa Indtjeningsmuligheder, der var paa den Tid, og de mange Børn, var der ikke andet at gøre, end at sende os ud at tjene, og der var god Brug for os, for alle, selv de mindre Gaarde, havde en Dreng til at passe Kreaturerne. Jeg korn ud at tjene i Overviskum, da jeg var 9 Aar og tjente paa Landet til jeg var 18 Aar, men indtil min Konfirmation var jeg altid hjemme en lille Tid om Vinteren, fra December til Marts. Jeg husker, da jeg skulde rejse ud den 1. Marts 1896, var jeg klar over, at det betød, at nu kom jeg ikke hjem mere, da det var Meningen, at jeg skulde konfirmeres i det kommende Efteraar. Jeg var derfor meget bedrøvet og græd og kunde ikke sige Farvel. Far blev ogsaa meget bevæget, han tog mig med op i den lille Stue, han bad for mig og lagde sine Hænder paa mit Hoved og velsignede mig. Det staar for mig som noget af det mest begivenhedsrige i mit Liv. Jeg var ellers ikke ked af at være ude, selvom jeg nu synes, at det var drøjt, det, der blev budt mig, saa følte jeg det ikke saadan den Gang. I 1894 tjente jeg paa en Gaard i Sahl, Thinggaard, den laa ved Ormstrup Skov. Men jeg gik i Tange Skole og var der fra Kl. 7 til 13. Der er 7 km hjem til Gaarden, saa Klokken blev 14, inden jeg naaede hjem. Og saa skulde Kreaturerne ud, de var altid inde om Middagen for at blive malket. Saa det var med at komme i Sving snarest, og det var altid til Kl. 22 tidligst, saa det blev en lang Dag, og mine Ben var korte til den lange Vej. En Aften skulde jeg som sædvanlig op at flytte Faarene, helt ude i det yderste af Marken, der var paa 70 Tdr. Land. Det var blevet mørkt, jeg skulde derefter til det modsatte Hjørne af Marken og hente Kvierne i Engen, men jeg sparede Tid ved at gaa lige ned i Engen i Stedet for at gaa om ad Gaarden, som Konen havde ventet, saa hun havde været ude at se efter mig, da hun syntes, at det varede for længe, inden jeg kom. Om jeg var træt, husker jeg ikke, men jeg har hverken ligget eller siddet ned, saa jeg har gaaet hele Tiden, det ved jeg. Men Konen, som var Enke, hun mente, at det havde varet for længe, saa hun var blevet vred, og for at straffe mig, jog hun mig i Seng. Du faar ingen Nætter, Aftensmad. At jeg følte mig tilfreds med at komme i Seng, er der ingen Tvivl om, og jeg har sikkert sovet, før jeg fik det sidste Ben ind i Sengen, saa jeg har sikkert ikke mærket noget videre til Sulten. Men kan nogen forstaa, at en kristen Kvinde kan

behandle en lille Dreng saadan. Hun havde selv flere voksne Børn og flere Børnebørn. Vi havde nemlig en lille Dreng, som Moderen, en Datter, var død fra.

Jeg har tjent hos en Enke mere da jeg var 15 Aar. Hun havde en Søn hjemme, der var 33 Aar, og en Datter paa 16 Aar. Det kunde undertiden knibe med at blive klar over, hvem af dem, jeg skulde adlyde, Mor eller Søn, naar hun bad mig om et eller andet. Saa en Dag sagde Konen til mig: ved do ikke, at a æ di Hosbond, ved do æ a di Foresatte. Men, naar jeg skulde gøres ringe eller være Nar for dem, saa kunde de altid blive enige. Det skete en Dag, at de blev enige om, at jeg aldrig kunde tjene min Føde eller forsørge mig selv. Men du bliver da heller aldrig gift, for der er ingen, der vil have dig. Jeg ved ikke, om de havde faaet den Opfattelse, fordi det ikke var lykkedes for Sønnen, trods Moderens ihærdige Arbejde. Hvor mange Forsøg de har gjort, har de ikke fortalt mig noget om, men jeg ved, at de en Novemberdag kørte til Horn ved Gjern til en Mand, der hed Sejr, der havde en Datter, men ogsaa det mislykkedes. Endelig flere Aar efter blev han gift med et Søkendebarn.

Nu, men efter at de havde sagt eller var blevet enige om, at der var ingen, som vilde have mig, saa sagde Datteren, som sad henne i Kakkelvnskrogen, jov, det vil a da godt. I deres store Forbavselse vendte de sig om mod hende og sagde: vil du? Ja, det vil a da godt. Nu hastede det ikke med at tage Bestemmelse, da jeg ikke var fyldt 16 Aar og hun var en halvt Aar ældre, og der blev hverken Forlovelse eller Giftermaal ud af den frimodige Bekendelse. Det varede for Resten ogsaa lang Tid, inden hun blev gift, og hverken hun eller Broderen fik nogensinde Børn. Hun sagde for Resten til mig en Dag, vi arbejdede sammen i Marken, at vi havde da gaaet i Skole sammen, saa der var da ikke noget at sige til, om vi blev Kærester.

Jeg var vant til Skænd og Irettesættelser hver Dag og var vant til, at alt, hvad der var galt, det var min Skyld. Jeg skal lige nævne et eneste Eksempel. Vi havde en Plag, som stod tøjret udenfor Gaarden. En Dag, de var kørt i Byen, løb den rundt i Tøjret, saa det kunde ses i Græsset, og jeg kunde ikke faa den til at ophøre med det, og jeg var meget ked af det, men mente dog, at det kunde jeg da ikke have nogen Skyld i. Men ak og ve, da de kom hjem, fik jeg en ordentlig Omgang; jeg dristede mig dog til at sige, at det

kunde jeg da ikke gøre for. Jo, det var min Skyld, for du kunde have sat Plagen ind. Men hvis jeg havde gjort det, kunde jeg ikke bevise nogen Grund for at have gjort det, og maaske man da vilde have sagt, at jeg ikke gad sætte den ud, og det arme Dyr skulde staa inde, fordi jeg ikke gad have den Ulejlighed. Saa jeg længtes efter at komme derfra.

Den 1. November 1898 kom jeg til Iller Vestergaard. Nu blev det anderledes, jeg var der i 2 Aar, og aldrig i de 2 Aar fik jeg Skænd eller Bebrejdelser af nogen Art. Det var de 2 bedste Aar af de 9 Aar, jeg tjente paa Landet, og vilde egentlig gerne være bleven der, men det var jo paa Tide at komme i Lære. Jeg kom til at holde meget af dem, faktisk allesammen, Anders Moeslund og hans Hustru Jørgine, og der var da 3 Børn. Peder, der blev Lærer og Næstformand i Kirkelig Landsforbund, er senere død. Kirstine, gift med Sogneraadsformand Anders Klostergaard. Kristen, som blev Lærer i Sønderjylland, har gjort et Arbejde for Danskhedens Fremme. Axel blev født, medens jeg var der, blev ogsaa Lærer. Jeg kender ikke alle Børnene, men en Søn, Otto, er Præst paa Strynø. Magnus fik et Stykke af Gaarden, og Ejner, der fik Iller Vestergaard, er Formand for KFUM og for Landboforeningen, Magnus er Formand for Menighedsraadet og nu ogsaa for Sogneraadet. Alle er de aktive indenfor det kristelige Arbejde.

Deres Fader var en god Mand. Da jeg var hos ham, var han vist ikke en overbevist Kristen, men han gik meget i Kirke og havde Sympati for det kristelige Arbejde. Han var en flink og gemytlig Mand, kom senere i Sogneraadet og blev Kasserer. Men han saa mørkt paa Fremtiden, han udtalte meget ofte: det kan aldrig blive ved at gaa. Han var en dygtig Mand efter den Tid, vi havde altid gode Dyr, de var gerne de bedste, naar de kom paa Markederne. Han sled bare alt for haardt, jeg husker, at han hjalp os med at skære Hakkelse om Aftenen. Jeg vilde da hjælpe ham med at fodre Kreaturerne bagefter, men det vilde han ikke have, jeg skulde være fri. Jeg husker, at den Dag, jeg flyttede dertil, da stod der 18 Kornstakke udenfor Gaarden, og Husene var fyldte, det var en sen Høst, saa der var ikke opløjet. Der var ingen Tærskemaskine, saa der var meget at gøre, men det var en Fornøjelse at arbejde saadan et Sted, for den Tone, som var imellem os, havde jeg ikke oplevet før, og det gode Forhold mellem Husbond og Tjenestefolk. Vi mærkede ikke nogen Forskel, som jeg havde været vant til.

Da jeg gik til Præsten, bestemte jeg mig til at vilde tjene vor Herre Jesus Kristus, og den første Tid efter at jeg var kommet til A. Moeslund, gik jeg ud bag Stalden, ved en stor Sten, der bad jeg min Aftenbøn. Jeg havde nok en Følelse af, at der manglede noget, og da Vinteren kom, var der Sne paa, saa, ja saa gled det helt ud. Og da Sommeren kom og jeg en Dag trak med et Kobbelt Køer, hvoraf en var tyregal, løb de i Grøften med mig, og da fløj der en Ed ud af mig. Hvor blev jeg bange for mig selv over det skete, og jeg erindrer ikke, at det er sket hverken før eller senere.

Det var Coutume, at naar en havde Fødselsdag, skulde den give Chokolade, og det skete da, at de omliggende Gaardes Folk blev inviteret der eller i Forsamlingshuset. En Smed, A. Holm, og en Karl, som jeg tjente sammen med, kunde spille paa Harmonika, og der blev da danset lidt bagefter. Efterhaanden lærte jeg at danse lidt, og jeg syntes, at det var morsomt, og efterhaanden glemte jeg at bede til Gud, men det var dog stadig min Vilje, at jeg vilde høre ham til.

Der gik nu flere Aar paa den Maade, og jeg havde været Soldat og var flyttet til Rødkjærsbro, hvor min næstældste Broder var hos mig, efter at han havde været Soldat. Han var en Aften kommet i daarligt Selskab, og efter dette var han syg Dagen efter. Han var meget ked af det og fortalte mig det. Vi blev da enige om, at nu skulde det være Alvor. Vi var da 3 Brødre sammen. Det blevet et Vendepunkt i mit Liv til at tjene den Herre Jesus. Jeg var imidlertid blevet forlovet, saadan da, og vi var jo nok klare over, at jeg maatte have min Kæreste ind paa den Vej, og det formede sig saa underligt, at vi var til Møde i Missionshuset en Aften, og da vi gik hjem, sagde min nuværende Hustru: jeg kan ikke mere gaa til Bal, og jeg var lykkelig over det. Det maa da være Gud, der paa saa forunderlig Maade fik det bragt i Orden for os.

SOLDAT UNDER 3 KONGER

Den 21. Sept. 1905 blev jeg indkaldt til Militærtjeneste ved Marinen. Det blev egentlig en god Tid for mig, som egentlig aldrig havde været ude at se mig om eller at rejse som farende Svend. Jeg saa her og hørte mange Ting, som jeg ikke før havde nogen Kendskab til, ogsaa vel nok hørte jeg Ting, som jeg ingen Gavn havde af, men jeg var fast besluttet paa, at alt det, der var daarligt, vilde jeg ikke tage Del i, saa Værtshuse og Nyhavn og lumrede Gader

kom jeg ikke i. Om Søndagen, naar de besøgende kom om Bord, var der Dans paa Platformen, og det var naturligvis ikke de allerbedste Piger, der kom her. Jeg tog aldrig Del i det, men nøjedes med at se paa det. Derimod førte jeg Bog om alt, hvad der skete fra Dag til Dag. Derimod var jeg paa Theater, i Biograf. Der skete flere begivenhedsrige Ting i denne Tid. Først blev Prins Carl valgt til Kong Haakon af Norge 23. November 1905, alle de store Festligheder ved Rejsen, som skete med Kongeskibet og 2 af Flaadens Skibe. Jeg saa, da Kong Haakon gik om Bord i Kongeskibet Dannebrog, hvor i begge dets Master vajede det norske Orlogsflag. Dannebrog maatte nøjes med at hænge i Agterenden, og da den stak i Søen, blev den fulgt af »Olfert Fischer« og »Geyser«. Senere, den 29. Januar 1906, døde vor gamle Kong Chr. den Niende. Jeg var i Land den Aften og kom da over Amalienborg ogsaa den Dag, Bisættelsen foregik, saa den storstilede Udsmykning af Byen, men ogsaa det tyske Kejserskib og det engelske Kongeskib, som laa ved Toldboden. Det er Begivenheder, som maaske ikke gentager sig hvert 25. Aar.

Jeg fik efterhaanden flere gode Kammerater, jeg saa og lærte meget af dem, som havde befaret alle Verdens Have. De kendte alle Rederier og deres Historie, bl. a. om, hvordan Etatsraad Andersen startede Ø.K., baade Rederiet og Plantagen i Østasien. Saa jeg betragter den Tid baade som et Led i min Opdragelse og Uddannelse, om ikke just i faglig Retning, saa dog af oplysende Art, idet jeg kom i Forbindelse med farende Søfolk, nogle med Styrmands-eksamen, de fortalte om Skibe, Rederier og Handelspladser, noget, som jeg aldrig før havde hørt om. Jeg erhvervede mig noget, som jeg ikke kan benævne paa anden Maade end Intelligens, noget, som jeg ellers aldrig vilde have mødt. Man kan maaske sige, at jeg kunde have levet foruden, det er muligt. Men jeg mener dog at jeg har haft Gavn af den Viden, som jeg her kom i Besiddelse af, selvom jeg ikke kan gøre det op i Kroner og ører.

Unionen mellem Sverrig og Norge opløstes, og alle de Begivenheder, der knytter sig dertil, den Spænding, der var i Luften, saa man var sikker paa, at en Krig ikke kunde undgaaes. Svenskerne bad Nordmændene om at nedlægge en Grænsefæstning, men Statsminister Michelsen sagde blot, I kan jo prøve, om I kan tage den. Karl Dyrberg sagde hver Dag til mig: Peder, vi kommer aldrig

herfra, og naar jeg vilde opmuntre ham, sagde han, ja, du kan sagtens. Han var Slagter i Kjellerup.

For en ung Mand ude fra Landet, saa var der noget nyt og interessant hver Dag. Men selvfølgelig var jeg glad for at komme hjem til min Far og Mor og mit Arbejde, og jeg regnede med at have sagt Farvel til det hele. Men det blev anderledes. Ved Hærordningen af 1909 blev vi efter 5 Aars Forløb overført til Kystartilleriet, man var jo klar over, at der ikke blev Brug for alle de fhv. Marine-soldater under en Krig, saa vi blev da overført og blev indkaldt til Orientering og Oplæring, maa jeg vist kalde det. Det var 5 Aar efter, i 1910, men der skulde gaa 5 Aar, til jeg i 1915 blev indkaldt igen, og det blev værre, fire Gange 2½ Maaned, det første Aar 2 Gange, saa det var en hel Lettelse, da jeg kunde slippe med een Indkaldelse om Aaret. Jeg var allerede blevet gift før Indkaldelsen i 1910, og i 1915 havde vi tre Børn, saa vi maatte have baade Svend og Pige for at faa det hele passet. For det var ikke den Gang som nu, da der kan faas Understøttelse selv under Aftjening af Værnepligt, bl. a. kan der ogsaa faas Penge saavel til Underhold som til Afdrag paa Møbler o.s.v. Nej, vi fik intet, men maatte klare det hele selv, og det gik. Det kan undertiden irritere mig, at nu, da jeg nærmer mig de 75 Aar, skal være med til at betale dette, da jeg var ung, maatte vi klare det selv. Og saa er der dog den Forskel, at nu skal de unge møde paa Session, naar de er 20 Aar, den Gang skulde vi ikke før 22 Aar, og saa kunde vi risikere at blive sendt hjem i 3 Aar. Jeg var nu saa heldig at blive taget straks, saa jeg var kun 23 Aar, da jeg laa til fast Tjeneste. Nu, alting faar en Ende, og dette her fik da ogsaa Ende, i 1917 var jeg inde sidste Gang. Første Gang i 1905 var Chr. den Niende Konge og oplevede at se sin Sønesøn drage til Norge som Konge, da han døde den 29. Januar 1906 blev hans Søn Frederik den Ottende Konge og var det til 1912, saa jeg var Soldat 2 Gange under ham. De sidste 4 Gange, jeg var Soldat, var under Christian den Tiende.

Tiden fra min Hjenlsendelse til jeg flyttede til Rødkjærsbro, 1½ Aar, tilbragte jeg i Højbjerg, hvor der flere Gange havde været en Skomager, og det gik helt godt. Jeg fik lidt Indbo og en Syaskine og noget Værktøj, alt, hvad der var nødvendigt. Paa den Tid fik jeg godt med Tøj, jeg husker, at Præsten en Dag kom forbi, da jeg havde hængt det hele ud for at sales paa Muren for at banke og børste det. Der var 3 Sæt nye Tøj, han spurgte da, om det

var mit, alt det Tøj. Han hed Vissenberg, jeg var helt godt paa Talefod med ham, jeg lavede nye Sko til ham. Han samlede unge Mænd om Aftenen og læste Historie for os. Vi lavede Gymnastik om Vinteren og begyndte at spille Fodbold, men det var vanskeligt at finde nogen at spille Kamp med, for der var ingen Klubber paa Egnen. Jeg blev Formand for Klubben og for Skytteforeningen ogsaa det første Par Aar efter jeg var flyttet til Rødkjærsbro. I Skytteforeningen var der mange ældre, baade Lærere og Mejeribestyrer, det var en gammel Forening, og vi havde en Fane, jeg tror, den var fra 1860'erne. Jeg kom ogsaa i Bestyrelsen for Forsamlingshuset. Det blev bygget i den Tid, og der holdtes Gymnastik og Høstgilde, alle Gaardmændene holdt det samme Dag. Det var en Fridag, og saa samledes de alle om Aftenen i Forsamlingshuset. Det var Coutume, at jeg bestemte, hvornaar det skulde være, og der var aldrig nogen, som gjorde Indvendinger mod denne Ordning.

Jeg var nu ikke tilfreds med de Indtjeningsmuligheder, der kunde være Udsigt til, saa jeg tænkte ofte paa at finde et bedre Sted, men jeg havde ingen Startkapital, for jeg vilde handle med Skotøj. Den, der gav mig Mod til at begynde, var Niels Møller, han sagde, at hvis jeg var i dit Sted, saa vilde jeg vove det, du kan faa Kredit. Og efter at vi havde talt om det i nogen Tid, tog jeg Bestemmelse om at rejse til Rødkjærsbro. Om det var forkert, bliver jo aldrig opklaret, for jeg blev tilbudt en Forretning i Bjerringbro. Det var vist en af dem, der havde Penge tilgode, der tilbød mig, at jeg kunde komme ind uden Pengeudbetaling, og hvad det kunde være drevet til, er ikke let at sige. Det er jo en langt større By med et større Opland og derved større Muligheder, men om jeg saa vilde have kunnet slaa an der, er ikke godt at vide. Saa underligt det lyder, hed den Mand, hvis Forretning jeg skulle have overtaget, J. P. Pedersen, og han forsøgte sig senere som fjerde Skomager i Rødkjærsbro, og det gik saa vidt, at Stævningmændene mødte op en Dag og vilde stævne mig paa Foranledning af hans Kreditorer. Han fik ikke lang Tid her, vi andre tre købte hans Lager og delte det.

BEGYNDTE FORRETNING I RØDKJÆRSBRO 2. NOV. 1907

Jeg var nu blevet 25 Aar og kunde faa Borgerskab, det skulde man have for at sælge Fodtøj, og for at faa dette skulde man være

Johan P. Pedersen

Kirstine Pedersen

25 Aar. Jeg skulde saa prøve, om der var nogen, der vilde sælge noget til mig, for Penge havde jeg ingen af. Nu traf det sig saadan, at en Læderhandler i Kjellerup, Aug. Christensen, som jeg handlede med, havde overtaget en lille Skotøjsfabrik, som han drev i nogen Tid. Hos ham fik jeg min Etableringsordre, det var Herresko, Herrestøvler, Damesko med Rem, Damestøvler og Hjemmesko, ialt for 350 Kr., og jeg maatte betale det, som jeg kunde. Det var altsammen sort og der var, hvad der var nødvendigt for at betjene Kunderne dengang. Børne, Pige- og Drengefodtøj fik jeg først efterhaanden. Men det væsentligste var dog Skomageriet, jeg lavede stadig haandsyet Fodtøj, særlig Langstøvler, Foden var Smurtlæder og Skofterne en svær Hudbox. Jeg lavede selv Skafterne, naar der var Tid dertil, saa havde jeg altid færdige Skafter med haandstukne Kapper i paa Lager. Naar jeg fik en Bestilling, kunde jeg lave dem færdige paa en Dag. Arbejdet paa Værkstedet var i mange Aar det bærende. Men jeg fik efterhaanden oparbejdet et Varelager; jeg brugte den Trafik, at naar jeg havde sparet lidt Penge sammen, saa købte jeg Varer for dem, saa jeg fik aldrig Betalingsvanskeligheder.

Den 5. Marts 1910 blev jeg gift med Ane Kirstine Berg, som jeg havde kendt i nogen Tid. Vi blev snart klar over, at nu skulde der

mere til i Huset end før, medens jeg gik alene. Men vi var ikke forvænt, ingen af os. Vi var enige om at spare saa meget som muligt og passe vort Arbejde, og efterhaanden fik vi oparbejdet en efter vort Behov god lille Forretning, saa vi kunde spare lidt fra. Men saa kom Krigen i 1914, og jeg blev indkaldt fire Gange i 2½ Maa-
ned til Sikringsstyrken og min Hustru skulde passe Forretningen. Det blev hun ellers ret god til, for nogen Tid efter kom en Kone med sin Søn, han skulde have nye Støvler, men hun vilde helst handle med min Kone, for hun vidste Besked om, hvor de gode stod. Min Kone skrev til mig hver Aften, om hvad hun havde solgt og manglede, og saa gik jeg ud til Fabrikkerne, fra den ene til den anden, for det var ikke let at skaffe noget. Jeg arbejdede ogsaa i min Fritid. Mandskabet fik udleveret Saaler, men ingen Hæle. Jeg fik 50 Øre for at sætte Saalerne paa og 75 Øre for Hæle, men saa skulde jeg lægge Hæle til og iøvrigt al Værktøj, Pløkker, Søm, Voxtraad m. m., saa det var ikke nogen indbringende Forretning, men lidt var da bedre end intet. Det var bedre at gaa Hundevagt fra Kl. 24 til Kl. 3 for 3 Kr. Den gik jeg tit for Skibsreder Carl, det var altid ude paa Langeliniebatteriet.

Efter Krigen 1914-18 kom der en Opgangstid. Varerne blev stadig dyrere, saa der skulde investeres mange Penge i Varelager, og der var ingen Mulighed for at faa højere Priser for det, man havde, for Udsalgsprisen var stemplet i højre Hæl paa hvert Par Fodtøj. Men trods alle Besværligheder købte vi en Grund og tænkte paa at bygge Hus. Vi fik da ogsaa lavet en Tegning og Overslag, men da det vilde koste 16,000 Kr., fandt vi det klogere at købe et Hus med 2 Butikker og 2 Lejligheder for 20,000 Kr., og vi flyttede ind i det den 1. Sept. 1918. I det følgende Aar fik vi det ret grundigt istandsat. Men Aaret efter, den 8. Aug. 1919, brændte det. Hvad der var Aarsag til denne Brand, blev ikke opklaret. Det var Middag, og jeg var gaaet op i Lejligheden til min Kone og faar da at se, at der var Røg nede i Gaarden, den kom inde fra Naboens. Jeg løb da ind gennem deres Hus og en Trævarefabrik og raabte: Huset brænder, ligesaa ud paa Gaden. Min Kone og jeg begyndte at smide vort Sengetøj ud af Vinduet ned paa Fortovet, først da blev Folk klare over, at der var noget galt, og nu kom der Hjælp til, saa alt vort Indbo kom ud, ogsaa Butikken og Værkstedet blev tømt, kun Kontoret, der kom ikke noget ud, og det varede ikke længe, inden Indbo fra otte Lejligheder og fire Butikker stod langs ned

ad Gaden, saa det var ikke alene et Besvær at finde hver sit, men ogsaa at faa det i Hus.

NU BEGYNDTE EN DRØJ TID

For det første var alt steget i Pris, saadan at ingen kunde faa forsikret, saa der kunde blive nogenlunde Dækning. Men ogsaa Vanskeligheder med i det hele taget at skaffe, hvad der skulde bruges. Allerede næste Morgen købte jeg Sten og Kalk og fik Oprydning sat i Gang og lavet Tegning. Den 1. September begyndte vi at mure, og den 20. November faldt det ind med stærk Frost, men da var Stueetagen pudset, og Frosten varede ved saa længe, at det blev tørt, saa Værksted og Butik kunde tages i Brug til Julehandelen. Og saa havde Stormen endda væltet en Gavl en Nat, saa det havde forsinket Arbejdet. Men det kom til at koste mere end beregnet, fra jeg fik Tilbudene til der skulde begyndes, var Arbejdsløn steget 33 1/3 pCt., tænk, om vi havde faaet denne Stigning paa Materialerne. Vi fik ca. 25,000 Kr. i Erstatning paa Ejendommen, men vi fik 18,000 Kr. mere Gæld, end vi havde før. Dertil kom, at noget af den Erstatning, vi fik for vort Løsøre og Indbo, blev brugt til Huset. Man siger, at en Ulykke kommer sjældent alene, heller ikke her, for nu kom der saa enormt Prislefald, og det virkede som Købestrejke, saa ingen vilde, turde eller maaske kunde købe, og nu skiftede Moden fra Støvler til Sko, fra franske Hæle til Officers Hæle, saa de gamle Varer var næsten intet Værd. Jeg lavede Støvler til Sko og tog de franske Hæle af og satte Officers Hæle paa. Vi havde fine brune Chev. randsyede Wedela Damestøvler til 80 Kr. Jeg solgte et Par for 40 Kr., det var dem, jeg fik mest for, ellers 20 Kr. Det sidste Par lavede jeg i Sko, farvede dem sorte og fik 3 Kr., tre Kroner. Slet saa galt gik det ikke med Skoene med de franske Hæle, dog, det kunde snart være galt nok med mindre Fortjeneste, dertil Tab og forøgede Udgifter. Jeg tog de franske Hæle af og satte andre Hæle paa for at faa Skoene solgt, endda til nedatte Priser. Naar saa samtidig alle Udgifter var steget, Renter, Afdrag, Reservefondsindskud, Bidrag til de nye Laan, som vi havde faaet, Familien var blevet større, saa der skulde mere til. Vi vilde gerne have solgt og flyttet et andet Sted hen, men der var ingen, der vilde købe, saa vi var nødt til at blive. De to andre, som ogsaa havde bygget efter Branden, maatte da ogsaa gaa fra det. Vi fik da Lov til at blive hængende ved det. Der kom nu ogsaa andre

Vanskeligheder, som mere eller mindre berørte os. Der kom ca. 25 30 Betalingsstandsninger, Akkorder og Falitter, og nogle af dem maatte gaa ned, deriblandt en nystartet Brugsforening, al den Kaos, der opstod som Følge af dette. Den 5. Maj er der Opraab i Andelsbladet med Anbefaling fra Jens Thorsen, Sogneraadsformand i Elsborg, og Lærer Hadeland, Formand for Vindum Sogneraad, om Hjælp. En eneste Mand havde paadraget sig en Forpligtelse paa 20,000 Kr., og alle Medlemmer maatte i Aare afdrage. Man vil kunde forstaa, at det var en svær Tid, ikke alene for alle de implicerede, men ogsaa for os andre. Det udartede sig paa mange Maader, bl. a. ogsaa paa den, at medens der før var Knaphed paa Lejligheder, saa blev der nu Overflod. Det betød, at man for at faa lejet sine tomme Lejligheder ud, satte man Prisen saa langt ned, at det var det bare Underskud. En god 2 Vær. Lejlighed for 20 Kr., og saa har vi flere Gange endog i lang Tid boet alene i Huset her med 2 Butikker og tilhørende Baglokale, 2 til hvert, samt 2 Lejligheder og 5 Værelser paa Loftet, og naar en ny kom til Byen, løb vi om Kap for at faa det udlejet, og det blev faktisk ved helt til 1940. Ofte havde vi da en Lejer, som hverken vilde eller kunde betale Husleje. Vi lavede saa den ene Butik om til Lejlighed, fordi vi mente, at der var større Mulighed for at faa den lejet ud, for det var gaaet daarligt for flere af de handlende, som tilsyneladende ikke kunde faa det til at gaa.

Der kom nogle gode Aar. Det begyndte sidste i 1930'erne, og i 1939 betalte jeg den sidste Vexel og begyndte med at betale kontant alle Steder, hvor jeg kunde faa Rabat. For det var jo gaaet saadan; at mit Princip med ikke at købe andet, end hvad vi kunde betale, var jeg blevet nødt til at forlade. Man kan sige, at det var en heldig Tid at faa begyndt med at betale kontant allerede i 1939, for der skulde ikke gaa saa længe, inden man ikke vilde give Rabat for kontant Betaling, men hvor de havde begyndt, kunde de ikke saa godt senere sige nej. Men der kom mange og store Vanskeligheder med at skaffe Varer og Læder, ja, det var næsten værre med mange Ting, som vi skulde bruge paa Værkstedet, alt var rationeret. Man kan undertiden faa en mærkelig Ide, det skete en Dag i Sommeren 1939, Børge var hjemme, jeg siger da til ham, at jeg vil hen og købe noget Læder. Han siger ja, mon det ikke var klogt, jeg vil køre med dig. Læderhandleren saa forundret paa os og spurgte: tror du, der bliver Krig? Da Krigen kom nogle Maaneder

efter, kom Læderhandleren og sagde, ja, du var klog, men ved du hvad, lad du nu det købte ligge og bliv ved med at købe dit Forbrug, saa længe der er noget at faa. Det bevirkede, at jeg ikke kom til at mangle Læder, for jeg fik da ogsaa Tildeling af det, som laa og ikke var brugt, og jeg kunde ogsaa hjælpe en Kollega med et Par Saaler i ny og næ. Saa selvom det var smaa Priser, vi fik for vort Arbejde, saa tjente jeg helt godt.. Ligesaa havde jeg købt Stenkulsnafta og Gummimælk, jo og Raagummi, saa jeg under hele Krigen kunde lave Solution og lime Saaler paa Gummistøvler, faktisk i ubegrænset Mængde. Og der blev god Brug for det, under hele Krigsperioden kunde man ikke skaffe en Daase Solution. Under hele Krigsperioden maatte jeg rejse meget, og under mine Rejser besøgte jeg vore Forretningsforbindelser og foretog Indkøb af alt, hvad der kunde tænkes at blive Brug for. Og som Formand for Centralforeningen af Jydske Skomagermestre og Skotøjshandlere blev jeg kendt med alle inden for Branchen og var paa Talefod med dem, og havde de noget, kunde jeg faa det, og det var næsten lige meget hvad, alt kunde sælges. F. Eks. købte jeg engang 300 Par Romer Herresandaler, jeg tror, at det var Børge, der skaffede mig dem. Hvis jeg havde skrevet efter dette eller hint, var der ikke kommet noget, fordi de som Regel ikke havde det, der blev spurgt om. Men som oftest havde de noget andet, som kunde bruges, naar man saa det og kunde tage det bedste. Saa rent økonomisk havde vi flere gode Aar, idet vi udbyttede Tiden saa godt vi kunde, og Folk var glade for at blive betjent, lige meget, om det var nye Sko, de manglede, eller de gamle, der skulde have nye Saaler. Men allermest glad var de næsten for at faa deres Gummistøvler lappet og sat nye Saaler paa. Det var en Tid, hvor Folk kunde forstaa, at de havde Brug for os, om de har vidst det før, ved jeg ikke.

HVORFOR BLEV JEG SKOMAGER?

Grunden er ikke den, at jeg følte Trang til at gaa i Fædrenes Spor, Far var Skrædder, Bedstefar var Sadelmager og Oldefar var Skomager. Jeg havde god Lyst til Landbruget, og det var nærmest med Venlod, at jeg forlod det den 1. November 1900. Grunden var den, at jeg ikke øjnede nogen Chance til at faa et Landbrug selv. Allerede som 12 Aars Dreng spurgte jeg Sønnen i den Gaard, hvor jeg tjente, om hvor mange Penge, man skulde have for at faa en Ejendom med en Hest og 3 Køer. Det var det højeste Maal, jeg turde

sætte mig. Han mente, at naar en Mand havde 1000 Kr., saa kunde han blive betroet en Ejendom af den Størrelse. Men hvordan jeg skulde faa dem tjent, det vilde tage mange Aar. Det første Aar efter min Konfirmation tjente jeg 40 Kr., jeg skulde ganske vist have haft 60 Kr., men jeg gik fra min Plads paa Højbjerggaard, da Jeg havde været der i 7 Maaneder. Jeg skulde sammen med en Bøggildgaardsdreng, Carl Arvesen, passe Gaardens Besætning. Det kunde vi ogsaa sagtens, han var stor og stærk og syntes undertiden, at det var morsomt at øve sine Kræfter paa mig, og saa sagde Far en Dag, du maa godt komme hjem, hvis det sker mere. Det endte med, at jeg matte betale de 20 Kr., som jeg havde faaet for 7 Maaneders Arbejde. Aaret efter fik jeg 70 Kr. og det tredje Aar 125 Kr., men det var saa uhørt, at en Dag, jeg var ridende til Mølle, spurgte Anders Post mig om, hvor jeg skulde hen næste Aar og hvad jeg skulde have i Løn. Da jeg sagde det, vendte han sig om og gik, idet han sagde: det er Løgn. Sidste Aar jeg tjene, da var jeg 17 Aar, fik jeg 145 Kr. Man vil kunne forstaa, at det ikke blev meget, der kunde opsaves af den Løn, men jeg havde dog 175 Kr. af disse, da jeg begyndte Læretiden. Jeg havde som sagt bestemt mig til at lære et Haandværk, for jeg havde set en gammel Mand, Søren Nielsen, gaa paa Arbejde med sin Plejl over Nakken, og det vilde jeg være ked af at komme til. Egentlig vilde jeg være Snedker, men da jeg ikke duede til at gaa til Vejrs, foreslog jeg at blive Møbel-snedker, men det var der ikke noget ved, sagde man, skulde man være Snedker, skulde man bygge Huse. Skrædder maatte jeg ikke blive for Far, han har været klar over, at det var for daarligt efter den Tids Priser, som før er omtalt. Paa Gaarden, hvor jeg tjente, talte vi om det, og Konen sagde, da skal du være Skomager, for du er saa dygtig til at slaa Læder paa dine Træsko. Jeg talte da med Far om det, og han sagde ja til det. Saa var det med at finde en Læreplads, men uheldigvis havde den Skomager, som vi talte med, fæstet en anden, saa der var lange Udsigter, men det var vist ingen Skade til, at jeg blev noget ældre, saa slap jeg for det, der var Coutume, at det første Aar gik med alt andet end Værkstedsarbejde. Jeg lærte godt og blev hos min Læremester i nogen Tid efter udstaaet Lære. Arbejdede flere Steder i kortere Tid, men blev saa arbejdsløs. Men det traf sig saadan, at Sygekassen skulde have Tombola, og jeg fik nogle Bestillinger. 6 Par var det vidst, jeg havde med paa Tombolaen. Det bevirkede, at Folk ikke var bange for

at lade mig lave deres nye Sko. Der var jo ingen, som købte færdigsyede Sko dengang. Alt blev lavet, jeg lavede brune Gedeskindssko, udringede Damesko, Damestøvler af enhver Art, men det var dog mest lange Støvler. Det er muligt, at de ikke alle var til Sølvmedalje, men Folk var altid tilfreds, man var skam ikke saa kræsen dengang som nu.

FORENINGSARBEJDE

Jeg kom ret tidlig til at beskæftige mig med Foreningsarbejde. Jeg var 23 Aar, da jeg blev Formand for Højbjerg Skytteforening, og ikke saa længe efter startede vi en Fodboldklub, som jeg ogsaa blev Formand for. Derefter kom jeg i Bestyrelse for alle de smaa kommunale Foreninger, bl. a. Sygekassen, Sygeplejeforening, Vandværk, Venstrevælgerforening, Gadebelysning, Elektricitetsværk. De to sidste var jeg Formand for, da vi gik over til at faa Strøm fra Ego, derefter blev jeg Kommunens Repræsentant i dette Selskab. Jeg fik startet en Grundejerforening og en Handelsstandsforening og var i mange Aar Formand for disse. Teknisk Skole var jeg i Bestyrelsen for i mange Aar og Formand for den i 13 Aar, fik her oparbejdet et Byggefond og bygget Skolen i Nørregade. Men mit største Arbejde er gjort indenfor mit Fag. Jeg var i 1916 med til at oprette en Forening for Skomagere og Skotøjshandlere i Viborg Amt og blev valgt i Bestyrelsen og to Aar efter valgt til Formand og har nu været det i 40 Aar. Men i 1932 blev jeg valgt ind i Bestyrelsen for Centralforeningen af Skomagermestre i Jylland, den var stiftet i 1876 af Byerne, og de fra Landet kunde ikke blive Medlem, men i 1916 blev der rejst en Bevægelse for at faa dem ind i Foreningen, og de fik 4 Mand ind i Bestyrelsen og Byerne skulde have 5, deraf Formanden. Jeg blev i 1932 valgt ind i denne Bestyrelse og 4 Aar efter blev jeg Næstformand for Aaret efter, i 1937, at blive Formand. Ingen var mere forbavset over dette end jeg, og her opnaede jeg at sætte to Rekorder: jeg blev den første Formand fra Landet og den, der i den længste Tid har beklædt denne Post. Det gav meget Arbejde og mange Rejser og Besværligheder med Møder i Prisdirektoratet, Arbejdsministeriet og med Fagforbundet og samtidig Pligt til at deltage i Københavns, Fyens og Østifternes Centralforeningers AarsInøder. Samtidig var jeg automatisk Medlem af Landsorganisationens Bestyrelse. Der var 48 Lokalforeninger, alene i Jylland var der 357 Medlemmer, da jeg

blev Formand. Jeg fik stiftet 14 nye Foreninger, og Medlemsantallet kom op paa 1100. Jeg blev indstillet til Svendeprovekommissionen for hele Landet og til Bestyrelsen af Jørgen Pedersens Legat og af Ministeriet valgt til begge Poster. I 1946 blev jeg valgt Formand for Landsorganisationen og kom derved til at repræsentere Danmark ved fælles nordiske Møder i 1947 i Helsingfors, 1949 i Oslo, 1951 i København, 1953 i Aabo, 1954 i Stavanger. Det var en stor Oplevelse at mødes med de nordiske Kolleger, og i Stavanger var min Datter Oda med, det var en herlig Tur.

Jeg har endvidere været til mange Jubilæer rundt om i Landet, der er ikke ret mange Byer, hvor jeg ikke har været, bl. a. 525 Aars Jubilæum i Haderslev, 25 Aars Jubilæum i Landsorganisationen, Fyens Stifts Centralforening, Københavns Skomagerlaug og Jydsk Centralforbunds 75 Aars Jubilæum, hvor jeg blev udnævnt til Æresmedlem. Ved min 70 Aars Fødselsdag blev jeg Æresmedlem i Viborg Amts Skomagermestre og Skotøjshandlerforening. Jeg er tillige Æresmedlem af Rødkjærsbro Borger- og Haandværkerforening. Jeg har endvidere beklædt og beklæder endnu en Stilling som Civildommer i Boligretten i Viborg i nogle Aar. Jeg har endvidere i en Arrække været i Bestyrelsen for Indre Missions Samfund og Formand for den lokale Forening af Dansk Missions Selskab.

SLÆGTEN BERG

Min Hustru er Datter af Boelsmand Rasmus Berg, Faldborg. Han er Søn af Handelsmand og Sognefoged Niels Berg i Løvel. Der var otte Sønner og to Døtre, der alle blev døbt Nielsen, men de blev alle kaldt Berg eller Bjerg, og da der kom en Lov, der gav Ret til at bruge det Navn, man blev kaldt, søgte alle om Ret til at buuge Navnet Berg, det vil sige, at de alle fik denne Tilladelse. Rasmus Berg var da allerede død flere Aar i Forvejen, men saavel hans Enke som hans tre Børn fik Navnet Berg. Rasmus Berg havde i flere Aar tjent paa Sindssygehospitalet i Viborg. Han kom til Faldborg og blev gift med en Enke, der havde to Smaa piger, Maren og Andersine. Maren blev gift med Frederik Levring i Mammen og Andersine blev gift med Martin Pedersen, Ans. Rasmus Berg fik en Søn Niels sammen med sin Hustru, hun døde derefter.

Han fik da min Svigermoder til at tage sig af Børnene, en Op-gave, hun løste paa en enestaaende Maade. De blev senere gift og fik to Piger, Kirstine, som blev min Hustru, og Anna, der blev gift med Smeden i Brandstrup. Senere blev han Kirkebetjent i Silkeborg, de har en Søn, Ernst Skødt, der er Bogholder i et stort Firma i Viborg.

Min Svigermoder er Datter af Gaardejer Niels Christensen, Brandstrup, altsaa Nabo til Rasmus Berg. Han stammer fra Vranum i Almind Sogn ved Viborg.